

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ**

ЯСИНСЬКА Надія Альбертівна

УДК 336.012.23:330.33.01

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
ОСОБИСТИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ КРИЗИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Краматорськ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України (м. Краматорськ).

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор
Рекова Наталія Юріївна,
Донбаська державна машинобудівна академія
Міністерства освіти і науки України (м. Краматорськ),
професор кафедри економіки підприємства.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Косова Тетяна Дмитрівна,** Класичний приватний університет (м. Запоріжжя), професор кафедри фінансів і кредиту;

доктор економічних наук, професор **Кізіма Тетяна Олексіївна,** Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України (м. Тернопіль), професор кафедри фінансів;

доктор економічних наук, доцент **Коваленко Юлія Михайлівна,** Національний університет державної податкової служби України (м. Ірпінь), професор кафедри фінансових ринків.

Захист дисертації відбудеться *1 липня 2015 року о 13.00* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72, ауд. 1319.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72.

Автореферат розісланий *29 травня 2015 року*.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, доцент

В. Г. Саєнко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток фінансової системи набув нових якісних та кількісних характеристик, які відображають інституційні трансформації, виникнення нових сфер і суб'єктів фінансових відносин на різних економічних щаблях, що викликає необхідність розширення методологічної площини теорії фінансів, яка дозволить формалізувати поведінку економічних суб'єктів в умовах кризи. Із набуттям більшої значущості фінансових процесів в економічній системі країни через превалювання фінансового сектору над реальним подальший розвиток фінансової системи країни вбачається в активізації фізичних осіб як визначальних суб'єктів фінансових відносин на всіх етапах відтворювального процесу. За цих умов фінанси набувають видових відмінностей у формі особистих фінансів, сімейних фінансів, або фінансів домашнього господарства. Їх основу становить теорія фінансової поведінки фізичної особи як споживача, позичальника, кредитора, платника податків, отримувача бюджетних субсидій і трансфертів тощо. У сучасних кризових умовах відкритість національної економіки та фінансової системи визначає нові тенденції до розвитку. Головна мета сучасних програм економічного розвитку України полягає в забезпеченні розбудови фінансової системи, у тому числі шляхом інтеграції України у європейський фінансовий простір та імплементації відповідного законодавства. Ці процеси є ефективною передумовою глибокого реформування й успішної модернізації фінансової системи та її ланок, зокрема особистих фінансів. Трансформація їх інституційної інфраструктури має набути чітко вираженого антикризового характеру.

Дослідженню інституційних проблем фінансових процесів в економіці приділили увагу такі зарубіжні вчені: І. Валлерстайн [*I. Wallerstein*], Т. Веблен [*T. Veblen*], Дж. Кейнс [*John M. Keynes*], Р. Коуз [*R. Coase*], Е. Ло [*A. Lo*], Д. Норт [*D. North*], Дж. Стігліц [*J. Stiglitz*], Е. Тоффлер [*A. Toffler*], Ю. Фама [*Eugene F. Fama*], Д. Фармер [*D. Farmer*], Дж. Фрідман [*G. Friedman*], Д. Харві [*D. Harvey*] та ін. Вагомий внесок у розбудову вітчизняної фінансової теорії зробили Г. Азаренкова, І. Алексєєв, В. Вишневський, В. Зимовець, М. Крупка, А. Поддєрьогін, О. Терещенко. Соціально-економічні аспекти інституційної інфраструктури досліджено в наукових роботах вітчизняних і зарубіжних учених – О. Білоуса, В. Вольчика, П. Лемещенка, М. Попова, М. Рута [*M. Ruth*], Г. Тимофєєвої, О. Трубецької, К. Шкарупи та ін. Із кожним роком зростає значення і все більше уваги приділяється категорії «особисті фінанси», формується окрема течія вітчизняної наукової думки та розширюється коло науковців, які поглиблюють теорію і практику їх функціонування в нових інституційних умовах. У цьому контексті значний науковий доробок мають такі українські вчені: Г. Веріга, Т. Кізима, О. Кириленко, Ю. Коваленко, В. Корнєєв, Т. Косова, Е. Лібанова, В. Опарін, О. Поважний, Н. Рекова, Г. Тельнова, В. Федосов, С. Юрій та ін. Проблемам розбудови фінансової теорії та практики у кризові періоди присвячено праці Г. Альтшуллера, В. Мазуренко, М. Мельника, Дж. Сороса, В. Хаустової та ін.

Однак, попри наявність значної кількості робіт, недостатньо дослідженими залишаються проблеми узгодження функціонування особистих фінансів з іншими ланками фінансової системи, їх моделювання, пруденційного регулювання,

розробки напрямів розвитку особистих фінансів у кризових ситуаціях відповідно до трансформації інституційної інфраструктури. Актуальність питань щодо доцільності розробки науково-методичного забезпечення трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи, їх теоретичне і науково-практичне значення обумовили вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт: Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за державною бюджетною темою «Підвищення ефективності діяльності промислового підприємства на основі розвитку і мотивації персоналу» (номер держреєстрації 0112U006710, 2012–2015 рр.), за якою здійснено оцінку взаємозв'язку особистих фінансів та фінансів суб'єктів господарювання; Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України за державними бюджетними темами «Фінансовий механізм державного управління економікою» (номер держреєстрації 0104U008798, 2004–2014 рр.), у рамках якої дисертантом розроблено пропозиції щодо узгодженої трансформації окремих ланок фінансової системи України, використання механізмів пруденційного регулювання особистих фінансів; «Теоретико-методологічні основи розвитку національної фінансової архітектури» (номер держреєстрації 0114U002883, 2014–2015 рр.), у межах якої здобувачем удосконалено методичні підходи до моделювання трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є розробка теоретико-методологічних положень, науково-методичних підходів і науково-практичних рекомендацій щодо трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи.

Для досягнення мети поставлено і вирішено такі завдання:

науково обґрунтувати сутність особистих фінансів як результату еволюційного розвитку фінансової системи;

дослідити інституційну інфраструктуру особистих фінансів та визначити її складові;

розробити методологічне підґрунтя антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів;

сформувати концепцію антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів;

систематизувати індикатори прояву кризових явищ в сфері особистих фінансів;

удосконалити інструментарій оцінки взаємозв'язку особистих фінансів з іншими ланками фінансової системи;

обґрунтувати науково-методичний підхід до узгодження трансформації ланок фінансової системи на основі пріоритету особистих фінансів;

визначити вектори антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів;

розвинути інформаційне забезпечення оцінки результативності регулювання особистих фінансів;

запропонувати напрями трансформації інституційної інфраструктури особистих

фінансів за рахунок впровадження пруденційного підходу до їх моніторингу;

розробити науково-методичний підхід до формування структури особистих фінансів за умов трансформації їх інституційної інфраструктури;

розвинути сценарний підхід до регулювання особистих фінансів за фазами прояву кризових явищ.

Об'єкт дослідження – процеси трансформації інституційної інфраструктури фінансової системи.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи і практичні аспекти формування особистих фінансів за умов трансформації їх інституційної інфраструктури під час прояву кризи.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну базу дослідження становлять фундаментальні положення сучасних економічних теорій. У роботі використано такі методи: системний – для обґрунтування дефініції та складових інституційної інфраструктури фінансів; конкордації – для оцінки узгодженості думок експертів; коефіцієнтів – для оцінки ефективності регулювання особистих фінансів; індексів – для оцінки диференціації доходів фізичних осіб, позиціонування економіки України в міжнародних рейтингах; соціальних стандартів – для оцінки рівня фінансового забезпечення рівня життя населення; регуляторних норм – для опису фінансової поведінки фізичних осіб; бальні експертні оцінки – для переведення якісних оцінок сприйняття ефективності особистих фінансів у кількісні; кореляційні матриці, діаграми розсіювання – для формалізації та оцінки ступеня зв'язку індикаторів ланок фінансової системи; кореляційно-регресійний аналіз – для моделювання ланок фінансової системи; еластичності – для визначення ступеня реагування результуючого показника на зміну іншого; графіки і гістограми – для інтерпретації кореляційно-регресійного аналізу; економічне моделювання – для формалізації процесу роботи бізнес-омбудсмена; трендовий аналіз – для візуалізації динаміки фінансово-економічних показників; структурний аналіз – для оцінки структури доходів і витрат домогосподарств; нейромережне моделювання – для врахування елементів впливу на особисті фінанси в моделі відкритого типу; нечіткі множини – з метою формалізації функцій належності для показників особистих фінансів; сценарний підхід – для визначення варіантів розвитку кризових явищ і варіантів їх подолання; теорія ігор – для порівняння регулюючих заходів та можливостей фінансової поведінки фізичних осіб.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти, офіційні статистичні та інформаційно-аналітичні матеріали Світового банку, Міжнародної організації праці, Європейського Союзу, Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державного казначейства України, Державної фіскальної служби України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, матеріали інформаційно-аналітичних видань, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретико-методологічних та науково-методичних основ трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи, а також науково-практичних

рекомендацій щодо впровадження запропонованих положень.

Найбільш значущі наукові результати полягають у такому:

уперше:

сформовано концепцію антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів, яка базується на поєднанні теорії фінансів, економічної поведінки, фінансових криз, еволюційно-синергетичній парадигмі особистих фінансів і законах розширення суб'єктів фінансових відносин і зміщення акцентів від інтер- до нанорівня фінансової системи, що дозволило науково обґрунтувати заходи щодо регулювання особистих фінансів залежно від фаз прояву кризи;

запропоновано трактування інституційної інфраструктури особистих фінансів як системи, що вибудовує фінансові відносини фізичних осіб і забезпечує їх соціальну орієнтацію, в якій відбуваються трансформаційні процеси окремих елементів; як сукупності обмежень та організацій, які забезпечують функціонування нанорівня фінансової системи через виконання специфічних функцій із забезпечення відтворювального процесу при формуванні, розподілі та перерозподілі фінансових ресурсів фізичних осіб. Це дозволяє отримати наукове уявлення про умови та механізми взаємодії суб'єктів та об'єктів особистих фінансів в ході їх функціонування та розвитку;

розроблено методологічне підґрунтя антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів на основі трирівневого методологічного синтезу підходів до опису особистих фінансів, структури відносин, які відображає дана категорія, розвитку їх інфраструктурного забезпечення за умов кризи; визначальною рисою запропонованої методології є опис способів пізнання кожної з категорій, які складають зміст антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів і їх послідовне поєднання. Це надає змогу формувати комплексне уявлення про процес трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи;

удосконалено:

інструментарій оцінки взаємозв'язків особистих фінансів із іншими ланками фінансової системи за рахунок використання індикаторів стану та динаміки розвитку міжнародних, національних, особистих фінансів, фінансів суб'єктів господарювання та фінансів страхування у поєднанні з кореляційно-регресійним аналізом показників ланки особистих фінансів та інших ланок фінансової системи. Це сприятиме розширенню методичної бази діагностики та оцінки фінансів нанорівня;

науково-методичний підхід до узгодження трансформації ланок фінансової системи, який запропоновано розуміти як систему змінних особистих фінансів та їх передавального впливу на розвиток фінансової системи в цілому через канали представлені іншими ланками фінансової системи шляхом передачі імпульсів змін, генерованих суб'єктами, інститутами та організаціями особистих фінансів, що реалізується через дію трансмісійного механізму. Це дозволить дати оцінку якісним процесам трансформації ланок фінансової системи на основі пріоритету особистих фінансів;

пруденційний підхід до моніторингу регулювання особистих фінансів, орієнтований на забезпечення стану рівноваги між свободою фінансової діяльності фізичних осіб та її обмеженнями з боку регулюючих органів на основі дотримання прийнятного рівня фінансових ризиків і фінансового забезпечення соціальних стандартів життя населення; на відміну від використовуваних підходів, запропонований ґрунтується на синтезі інструментів пруденційних ринкових механізмів (економічна активність фізичних осіб у фінансовій системі, корпоративна соціальна відповідальність) і пруденційних державних механізмів (структурні показники особистих фінансів у фінансовій системі країни, соціальна диференціація фізичних осіб, установлення і дотримання фінансових нормативів у соціальній сфері). Використання цього підходу дозволило обґрунтувати напрями антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів;

науково-методичний підхід до формування структури особистих фінансів за умов трансформації їх інституційної інфраструктури на основі використання інструментів нейромережного моделювання для опису фінансової поведінки фізичних осіб і розробки заходів забезпечення результативності регулювання особистих фінансів у соціально-орієнтованій фінансовій системі. На відміну від існуючих, запропонований підхід дозволяє урахувати вплив антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів на обсяги її складових; має ризикорієнтований характер і дозволяє формалізувати прийняття фізичною особою рішень щодо управління структурою особистих фінансів;

сценарний підхід до регулювання особистих фінансів за фазами прояву кризових явищ (втрати, наростання кризи, розгортання кризи, настання кризи) на основі критеріїв вибору групи заходів залежно від етапу фінансового циклу фізичної особи (виникнення фінансової рівноваги, становлення, піднесення, пік фінансової активності, спад активності, стрімке падіння, втрата фінансової рівноваги). Перевагою запропонованого підходу є адаптаційні можливості, вибір між захисною і наступальною стратегіями, вживання заходів превентивного і відновлювального характеру;

дістали подальшого розвитку:

наукове обґрунтування сутності особистих фінансів як окремої ланки фінансової системи, яка охоплює сфери фінансів фізичних осіб або їх груп у формі домашніх господарств та юридичних осіб відповідно до класифікації інституційних секторів економіки; на макроекономічному рівні – це узагальнена категорія, що відображає формування і перерозподіл фінансових ресурсів фізичних осіб і рівень добробуту населення; на мікрорівні – це персоніфікована категорія, яка характеризує сукупність надходжень та витрат, розподіл коштів, їх накопичення та використання з метою збільшення обсягу фінансових ресурсів, які перебувають у володінні окремого суб'єкта – фізичної особи. На відміну від існуючих визначень, запропоноване трактування ґрунтується на формалізації особистих фінансів як результату еволюційного розвитку, визначенні їх місця та ролі у фінансовій системі з позицій макро- і мікроекономічного підходу. Це дає підстави для аналізу форм особистих фінансів на різних етапах еволюції фінансової системи та рівнях її

будови, визначення інструментів їх регулювання; система індикаторів прояву кризових явищ у сфері особистих фінансів на основі виокремлення трьох груп: перша – об'єктивні показники, які відображають можливість отримання доходів від найманої праці, підприємницької, інноваційної, зовнішньоекономічної діяльності; друга – об'єктивні, пов'язані з рівнем і якістю споживання товарів, робіт, послуг, у тому числі благ суспільного користування, що надаються державою; третя – суб'єктивні, представлені рівнем фінансової культури й освіченості особистості, її задоволення умовами життя і впевненістю в майбутньому; перевагою запропонованого групування є можливість оцінки об'єктивних проявів кризи особистих фінансів та її суб'єктивного сприйняття, що дозволяє кількісно відобразити масштаби кризових явищ у сфері особистих фінансів та визначити пріоритетні напрями антикризової трансформації їх інституційної інфраструктури;

визначення векторів антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів на основі діагностики її стану, серед яких найбільш важливими є: у сфері доходів – регулювання частки соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів; у сфері витрат – зміна питомої ваги на поточне споживання; в інвестиційній сфері – підвищення інвестиційної активності фізичних осіб з приводу формування їх фінансових ресурсів, рейтингування, більш активне залучення коштів фізичних осіб в операції на фінансовому ринку. На відміну від існуючих, запропонований підхід ґрунтується на використанні кількісних оцінок міжнародних та вітчизняних індексів та рейтингів, що характеризують інституційну інфраструктуру особистих фінансів за різних умов прояву кризи;

інформаційне забезпечення оцінки результативності регулювання особистих фінансів за рахунок розробки нових, узагальнення і модифікації існуючих коефіцієнтів визначення рівня фінансового забезпечення фізичних осіб. Це дозволить підвищити точність, релевантність та вірогідність інформації, яка використовується для розробки та реалізації заходів впровадження фінансової політики, довгострокового та стратегічного планування фінансової діяльності суб'єктів фінансової системи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертації доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій. Результати досліджень використано Головним управлінням Державної казначейської служби України в Донецькій області (довідка від 08.01.2015 № 17-19/10); Компанією з управління активами ПрАТ «КІНТО» (довідка від 15.01.2015 № 317); ПАТ «АКЦЕНТ-БАНК» (довідка від 12.01.2015 № 14/2-75); ТОВ «СТЕЙЛ ОІЛ» (довідка від 23.12.2014 № 725-1/144); Департаментом фінансів Донецької обласної державної адміністрації (довідка від 14.01.2015 № 01-02/17). Результати дисертації використовуються в навчальному процесі Донецького державного університету управління МОН України при викладанні дисциплін «Фінансовий менеджмент», «Фінанси підприємств», «Управління особистими фінансами» (довідка від 29.01.2015 № 01-20/32).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаним науковим дослідженням. Наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержано автором самостійно та відображено у друкованих працях. Внесок автора у

працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні результати доповідались і були схвалені на 25 науково-практичних конференціях різних рівнів: 18 міжнародних – «Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи» (Одеса, 2014 р.); «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (Тернопіль, 2014 р.); «Устойчивое развитие: общество и экономика» (Росія, Санкт-Петербург, 2014 р.); «Регіональний розвиток – основа становлення української держави» (Донецьк, 2014 р.); «Управління інноваційним процесом в Україні: налагодження взаємодії між учасниками» (Львів, 2014 р.); «Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем» (Сімферополь – Гурзуф, 2013 р.); ««Проблеми економіки та управління національним господарством»» (Одеса – Ялта, 2013 р.) «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури» (Львів, 2013 р.); «Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки» (Донецьк, 2012 р.); «Теоретические и практические аспекты развития современной науки» (Україна, Донецьк – Німеччина, Мюнхен, 2012 р.); «Стратегія якості у промисловості і освіті» (Болгарія, Варна, 2012 р.); «Economics, Business and Management» (Сербія, Крагуєвац, 2010 р.), «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики» (Львів, 2010 р.); «Економіка і менеджмент - 2010» (Львів, 2010 р.); «Економіка та фінанси в умовах глобалізації: досвід, тенденції та перспективи розвитку» (Макіївка, 2009 р.); «Сучасна інформаційна Україна: інформатика, економіка, філософія» (Донецьк, 2009 р.); «Розвиток фінансових відносин в умовах трансформаційних процесів» (Харків, 2009 р.); «Теорія і практика сучасної економіки» (Черкаси, 2009 р.); семи всеукраїнських – «Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія та практика» (Донецьк, 2014, 2011 рр.); «Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика» (Донецьк, 2014 р.); «Фінансовий механізм та обліково-аналітичне забезпечення сталого економічного розвитку» (Севастополь, 2013 р.); «Методы и модели финансового обеспечения устойчивого экономического развития» (Севастополь, 2012, 2011 рр.); «Проблеми та перспективи становлення фінансової системи України» (Севастополь, 2009 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано у 57 наукових працях, у т. ч.: три монографії (одна з яких одноосібна, одна – у зарубіжних виданнях), 22 статті у наукових фахових виданнях (у тому числі п'ять статей – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 25 тез матеріалів конференцій, сім публікацій – інші видання. Загальний обсяг публікацій становить 116,54 ум.-друк. арк., з них особисто автору належить 79,36 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (367 найменувань на 40 сторінках) та 9 додатків (на 78 сторінках), містить 132 таблиці (на 90 сторінках) і 147 рисунків (на 70 сторінках). Повний обсяг роботи становить 650 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади трансформації інституційної інфраструктури фінансів» запропоновано трактування інституційної інфраструктури особистих фінансів як системи; досліджено генезис фінансових теорій; науково обґрунтовано сутність особистих фінансів як окремої ланки фінансової системи. Фінансова система країни, відповідно до розвитку її архітектури та генезису особистих фінансів за економіко-соціологічною та управлінською складовими являє собою багаторівневу модель, яка заснована на фінансовому праві та відображає рівні формування фінансових потоків. Її функціонування здійснюється на фундаментальному базисі, який характеризує взаємодію сфер відповідних суб'єктів зі специфічним набором ресурсів, можливостей, проблем, зважаючи на циклічність фінансових процесів та все більш часте настання криз.

За умови розширення проблем фінансових відносин та суб'єктів, які в них вступають, постає необхідність конструювання фінансової системи не тільки за ланками та сферами, але і відповідно до глобалізаційних та інтеграційних тенденцій. Згідно з цим інституційну інфраструктуру та місце особистих фінансів у межах фінансової системи доцільно розглядати на основі багаторівневої моделі (рис. 1): інтеррівень – управління фінансами в межах функціонування всесвітньої економіки; міжнародний рівень – управління фінансами на рівні національних економік у світі; мезорівень – регіональне та галузеве управління фінансами, у тому числі на етапі глобальної регіоналізації економік світу; макрорівень – публічне управління централізованими ресурсами; мілірівень – корпоративне управління децентралізованими ресурсами, які мають найвищий ступінь розвитку підприємницької діяльності та орієнтуються на інвестиційні операції; мікрорівень – управління на підприємствах децентралізованими ресурсами, які мають середній і нижче середнього ступінь розвитку підприємницької діяльності, їх ресурси частково або повністю залежать від діяльності підприємств мілірівня; нанорівень – особисте управління децентралізованими ресурсами фізичних осіб, їх ресурси мають найвищий ступінь свободи, проте їх розмір не може кардинально вплинути на загальну політику підприємства, держави.

У результаті систематизації теорій і концепцій провідних наукових шкіл економіки виявлено можливості подальшого дослідження фінансових відносин у межах фінансової системи сучасності. Усі вони передбачають залучення суб'єктів до використання факторів виробництва в межах діючих економічних систем, які мають особистісну специфіку. Розвиток світової економіки зумовлює ускладнення міжсуб'єктних операцій, передусім фінансових. Узагальнення теорії фінансових процесів дозволило визначити недосконалість у фінансовій поведінці суб'єктів фінансової системи та охарактеризувати сучасні завдання в розміщенні ресурсів через формування адекватних поточним вимогам фінансових механізмів. Це стосується механізмів мультиплікації грошей (національних та світових), використання фінансових похідних інструментів, кредитування, фінансування й інвестування.

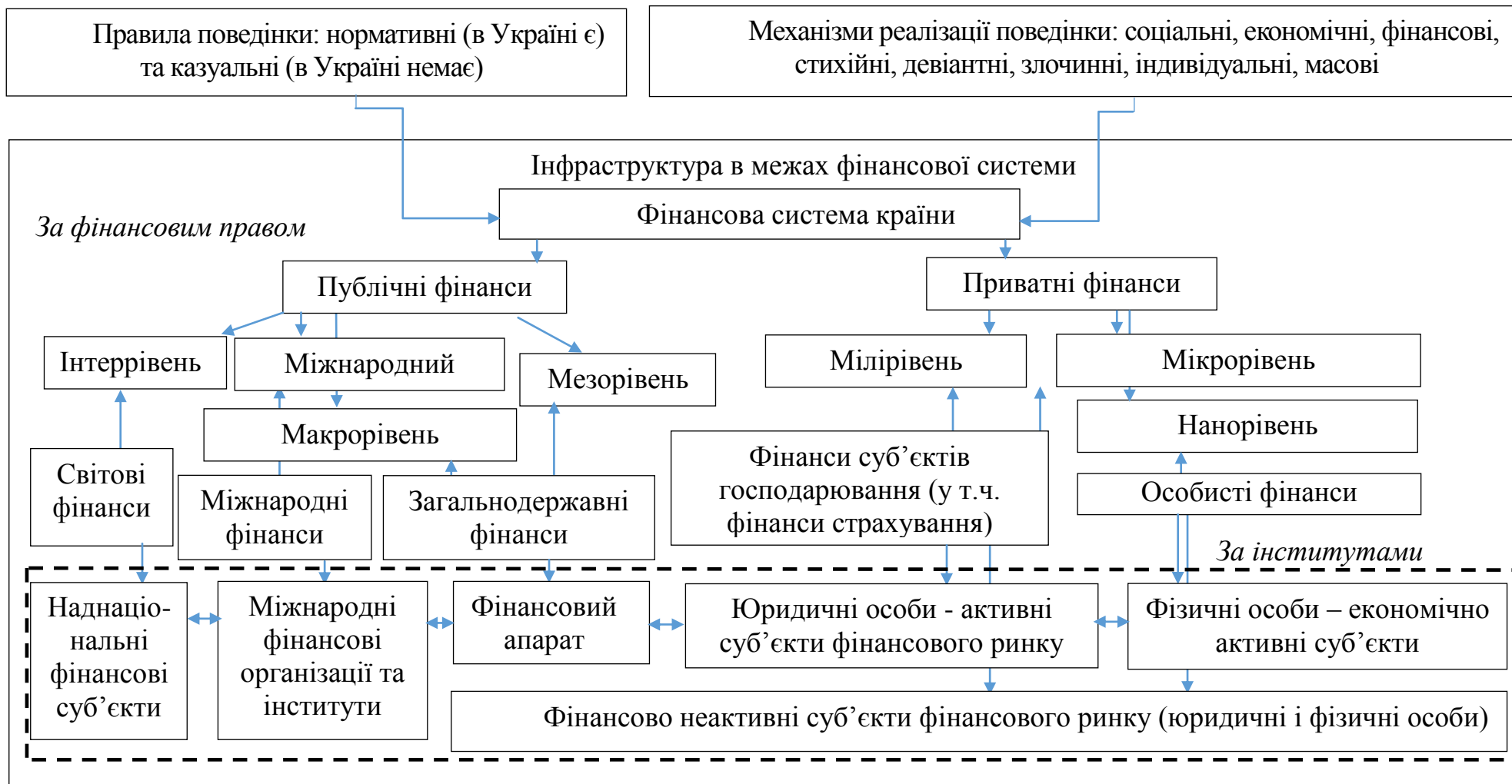

Рис. 1. Інституційна інфраструктура та місце особистих фінансів у межах фінансової системи

Потребує зміни концептуальний базис фінансової системи – її головною ланкою має стати ланка особистих фінансів, суб'єктами якої виступають фізичні особи, що мають постійну тенденцію до еволюції. Відповідно еволюціонують принципи і підходи, за якими ці особи функціонують.

Дослідження передумов і теорій, що описують трансформаційні процеси у фінансовій системі країни, дозволило відобразити еволюцію перетворених форм категорій соціально-економічних відносин, надати їх класифікаційну характеристику, механізм дії (за якісною та кількісною складовими). Відповідно систематизовано передумови і поточні результати трансформації фінансової системи та її інституційної інфраструктури за теорією криз (рис. 2).

Рис. 2. Формалізація розвитку і трансформації фінансової системи та інституційної інфраструктури

На підставі проведеного теоретичного аналізу автором доведено, що під трансформацією (за якісною характеристикою) доцільно розуміти спосіб розвитку фінансової системи як складової економічної системи, яка має функціональну та процесну складові. Визначено, що ефективність інституційного середовища фінансової системи можна забезпечити на основі фінансової безпеки та зниження витрат функціонування при узгодженості фінансових інтересів суб'єктів фінансової системи. У межах відкритої економіки досягнення такої ефективності можливе через розв'язання проблем, що несе в собі глобалізація в межах постіндустріального

суспільства. Комплекс еволюційних процесів за поліпроблемним підходом (при існуванні цивілізаційної кризи, дії закону розвитку (згортання і розгортання), принципу подвійності (поток і потенціали), конфлікту і вирішення протиріч та за методом ортогональних напрямів) зміщує фінансову систему України в нову точку рівноваги, сприяючи подальшій еволюції. Це визначає поточний стан формування особистих фінансів та їх інституційної інфраструктури як результату еволюційного розвитку.

У даному контексті фізична особа вже розглядається не тільки як суб'єкт продуктивних сил, вона стала економічно активним суб'єктом ринку в межах фінансової системи. Відповідно змінюється і філософія особистісної поведінки фізичної особи як споживача, можливий конфлікт між виробництвом та споживанням, який уже не можна розв'язати монетарними заходами або ринком пропозиції. Інституційна інфраструктура особистих фінансів – це система створення необхідних інституційних умов, що охоплює формальні та неформальні інститути, упорядкування відносин, які виникають при трансформації особистих фінансів, як самостійної ланки фінансової системи, і виконує функцію формування її структури.

У другому розділі **«Концепція антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів»** формалізовано особисті фінанси як результат еволюційного розвитку та визначено їх місце і роль у фінансовій системі України; розроблено методологічне підґрунтя антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів на основі трирівневого методологічного синтезу підходів до опису особистих фінансів, структури відносин, які відображає дана категорія, розвитку їх інфраструктурного забезпечення за умов кризи; сформульована концепція до антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів.

Складність створення комплексної методології дослідження передумов і процесуальних особливостей інституційної трансформації особистих фінансів обумовлена, по-перше, різноманіттям сутнісних аспектів наукових традицій трактування кожної з категорій, які складають зміст досліджуваної проблеми, по-друге, фрагментарністю і одночасною взаємопов'язаністю сучасних концепцій соціально-економічного устрою. Перший рівень методологічного синтезу пов'язаний із розвитком наукових уявлень про фінанси як особливий елемент економічного устрою суспільства, зокрема виділенням їх суті, системно-структурних особливостей форм організації і кругообігу фінансових ресурсів, видів фінансових інструментів. Сходження до макрорівня даного аспекту досліджуваної проблематики передбачає урахування положень неокласичної та кейнсіанської шкіл щодо взаємодії ринків товарів, грошей та капіталу, забезпечення загальної макроекономічної рівноваги і динаміки. Другий рівень методологічного синтезу визначається необхідністю поєднання аналізу суб'єктного складу фінансів як виду соціально-економічних відносин та опису чинників, які впливають на фінансову поведінку фізичних осіб в абстрактному і конкретному розуміннях. Розв'язання даної наукової задачі визначило необхідність урахування теоретико-методологічних надбань маржиналізму, неокласицизму, кейнсіанства в описі фінансової поведінки, положень щодо ролі інститутів та інституцій у визначенні її мотивів та форм. Окремо слід наголосити на використанні методологічних можливостей зближення

неоінституціоналізму і неокласицизму у моделюванні фінансової поведінки на основі оптимізаційно-ігрових методів. Іншим аспектом даного рівня методологічного синтезу виступає морфологічний опис фінансових ринків, який на основі поєднання системного підходу, теорії ринків та інституціональної теорії дозволив сформулювати уявлення про інституціональну інфраструктуру фінансів в соціетальній системі. Нарешті третій рівень методологічного синтезу пов'язаний із описом динаміки особистих фінансів, їх інфраструктурного забезпечення, поведінкових аспектів під впливом загальноісторичних та економічних чинників, цивілізаційних змін тощо. Поєднання різних аспектів формаційного та інституційно-цивілізаційного підходів, теоретичних ідей вирішення проблеми макроекономічної стабільності в сучасних неокейнсіанстві, неокласицизмі та неоінституціоналізмі, виважений критичний аналіз ринкового фундаменталізму виступає передумовою пояснення змісту і механізмів трансформації особистих фінансів в кризові періоди.

Кожний економічно активний суб'єкт фінансової системи вступає у фінансові відносини з метою отримання соціально-економічного ефекту для подальшого існування чи функціонування. Саме в цей час він стає учасником фінансових процесів, а результатом таких процесів є укладені фінансові угоди. За різних умов і ризиків, але із розвитком фінансової культури прагнення фізичних осіб до одноосібного володіння фінансами посилюється. Однак за наявності варіативності фінансових ресурсів і нормативних обмежень не всі вони є ліквідними, забезпеченими й стабільними, діє також їх кількісне обмеження на фінансовому ринку.

Особисті фінанси є підсистемою фінансів, які розглядаються в межах соціетальної системи суспільства, що має такі властивості: самоорганізація; самовідтворення; відкритість; виникнення нових якостей системи і її складових як результат динаміки та еволюції; синергетика як елемент стратегічного управління розвитком системи, орієнтованої на конкретний кінцевий результат, який має фінансову оцінку. Об'єктивність існування категорії особистих фінансів визначено на основі ідентифікації правил поведінки, моделей управління і контролю, ознак та механізмів їх реалізації за допомогою системи інституційних індикаторів: державного регулювання, ринкового механізму та саморегулювання. Для цього виконано ґрунтовний аналіз особливостей процесів формування, використання, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів у розрізі окремих суб'єктів: фізичних осіб або груп фізичних осіб у формі домашніх господарств та юридичних осіб відповідно до Класифікації інституційних секторів економіки (далі – КІСЕ): роботодавці; самостійно зайняті працівники; наймані працівники; одержувачі доходу від власності та трансфертів, у тому числі пенсій; некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства. У новій редакції КІСЕ деталізовано сектор останніх, утім доцільно виокремити додаткові сегменти, умови функціонування яких принципово різняться: S.1421 – Фізичні особи-підприємці та S.1422 – Фізичні особи, що здійснюють незалежну професійну діяльність.

На основі критичної оцінки підходів до класифікації домогосподарств, характеристики умов та ризиків одноосібного володіння фінансами і теоретичного аналізу застосовуваних підходів до визначення категорії «фінанси домогосподарств»

та їх синонімів систематизовано альтернативні визначення фінансів фізичних осіб як складової фінансової системи. Доведено наявність в особистих фінансах України ознак персоніфікації та уособлення фінансових потоків фізичних осіб. Надано класифікацію економічно активних суб'єктів фінансової системи – фізичних осіб: наймані працівники, самостійно зайняті, одержувачі доходів від капіталу і власності, бенефіціари соціальних трансфертів.

Розроблено концепцію антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи (рис. 3).

Рис. 3. Концепція антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів

Під час розробки концепції ураховано, що при прогнозуванні криз у сучасній економіці за відправну точку треба брати аналіз фінансових ринків, виходячи при цьому з гіпотез ефективних та адаптивних ринків у симбіозі. Це обумовлено тим, що фінансові ринки за своєю природою нерівноважні та демонструють підвищену чутливість до динаміки навколишнього середовища, рефлексивно впливаючи і на

неї. Основними напрямками дослідження визначено трансформацію особистих фінансів як ланки фінансової системи України і трансформацію інституційної інфраструктури особистих фінансів України. Концепцію особистих фінансів досліджено з позиції біхевіоризму, або поведінкових фінансів. Фінансова поведінка фізичних осіб інтерпретується як їх діяльність у різних проявах економічної активності щодо мобілізації та використання грошових та інших доходів і є важливим чинником при дослідженні рівня матеріального добробуту суспільства, його фінансових можливостей на фінансовому ринку.

З метою активної роботи фінансового ринку, розробки державної політики щодо ефективного залучення коштів фізичних осіб в економічний обіг, удосконалення фінансової політики компаній, що працюють із грошима фізичних осіб доцільно систематично виявляти недоліки та фактори впливу на фінансову поведінку фізичних осіб. Визначено сучасну психологію економічної поведінки фізичних осіб у різних формах прояву економічної активності в умовах глобалізації, систематизовано сучасні моделі та стратегії фінансової поведінки фізичних осіб, яка в сучасних умовах набуває соціологічного наповнення.

Оновлені класифікація та характеристика моделей фінансової поведінки фізичних осіб у соціологічному аспекті, а також її математичний опис за трьома відомими підходами до формування і використання особистих фінансів – споживання, заощаджень, інвестицій. Інформаційну модель розвитку фінансової системи на основі її трансформації реалізовано за такими етапами: виокремлення нанорівня як такого, у якому функціонують особисті фінанси; визначення структурних компонентів, які впливають на фінансову поведінку фізичних осіб при регулюванні особистих фінансів; визначення місця особистих фінансів у соціетальній системі та їх вплив на розвиток фінансової системи за інституційно-інфраструктурними компонентами; оцінка ролі публічних і приватних фінансів у процесі формування та перерозподілу валового внутрішнього продукту; виявлення специфіки перерозподільних відносин за участю особистих фінансів та систематизація форм їх прояву при трансформації фінансових відносин.

У третьому розділі «**Трансформація особистих фінансів як ланки фінансової системи України**» систематизовано індикатори прояву кризових явищ у сфері особистих фінансів; удосконалено інструментарій оцінки взаємозв'язків особистих фінансів із іншими ланками фінансової системи за рахунок використання індикаторів стану та динаміки їх розвитку; удосконалено науково-методичний підхід до узгодження трансформації ланок фінансової системи через дію трансмісійного механізму.

Виходячи зі статистичних даних та практичних міркувань доведено невисоке рейтингування України серед інших країн за низкою економічних, фінансових та соціальних показників, нестабільне зростання фінансових результатів функціонування за інституційними секторами національної економіки, напрямками реалізації фінансової політики (соціальна, фіскальна, міжнародна, грошово-кредитна, виробнича); виявлено неефективний підхід до нормування покарань (у фінансовому еквіваленті) в разі порушення фінансового законодавства.

Систематизовано та виокремлено чинники розвитку особистих фінансів; доведено недосконалість використовуваного моніторингу чинників і методичного забезпечення процесів регулювання особистих фінансів за відомими на даний час моделями, які недостатню увагу приділяють вагомості фінансових ресурсів фізичних осіб. Запропоновано і використано новий підхід до систематизації та виокремлення чинників розвитку особистих фінансів, що базується на класичній схемі фінансової системи, визнаній вітчизняною фінансовою школою, із висхідною компонентою ВВП як джерела національного багатства країни та основи підвищення якості життя фізичних осіб, які його формують.

Виходячи з первинності фізичних осіб у системі суб'єктних фінансових відносин, вагомості особистих фінансів у межах фінансової системи, виділено фактори, які враховують можливості особистої самореалізації, зокрема в підприємницькій діяльності, рівень фінансового забезпечення, безпеки проживання, соціально-економічних загроз тощо. Для визначення факторів і перспектив підвищення рівня життя фізичних осіб в Україні, у тому числі за рахунок фінансової та соціально-економічної складових, використано експертний метод. На основі опрацювання результатів експертного оцінювання та їх перевірки на логічну і статистичну адекватність виявлено високий ступінь готовності фізичних осіб до активної участі у функціонуванні фінансової системи з метою підвищення особистого рівня життя або групи осіб, членами якої вони є. Держава через ланку загальнодержавних фінансів і програмно-цільовий метод має забезпечити умови для реалізації цієї активності.

Виконано критичну оцінку програм різного рівня реалізації, які мають пряме або опосередковане відношення до підтримки особистих фінансів: Стратегія розвитку України у період до 2020 р., Державна цільова соціальна програма «Молодь України», Програма розвитку державно-приватного партнерства (*Public Private Partnership Development Program (P3DP)*), обласні цільові програми підтримки малозабезпечених верств населення, розвитку малого і середнього підприємництва тощо. Виявлено відсутність системного підходу, комплексності у вирішенні проблем захисту від бідності, створенні передумов підвищення економічної активності населення.

Відповідно до виявлених проблем в процесах удосконалення науково-методичного підходу до узгодження трансформації ланок фінансової системи, обґрунтовано дію трансмісійного механізму особистих фінансів України. Для цього було обрано фактори, які характеризують окремі ланки фінансової системи: фінанси суб'єктів господарювання (10 факторів), загальнодержавні фінанси (11 факторів), особисті фінанси (20 факторів), фінанси страхування (12 факторів), міжнародні фінанси (10 факторів). У результаті статистичної обробки даних визначено незначущі фактори для подальшого дослідження, а на основі значущих побудовано багатофакторні моделі, які є статистично значущими (табл. 1).

Моделі формалізують обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), доходи державного бюджету, наявний дохід, обсяг реалізованих послуг за видом економічної діяльності «Фінансова та страхова діяльність» (обсяг фінансових послуг) з урахуванням банків, прями іноземні інвестиції.

Формалізація дії трансмісійного механізму особистих фінансів

Канали трансмісійного механізму	Цільовий показник	Інші показники	Показники імпульсів змін незалежних факторів				
			Кількість суб'єктів господарювання, од.	Кількість зайнятих працівників, тис. чол.	Кількість найманих працівників, тис. чол.	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, млн грн	Капітальні інвестиції, млн грн
Фінанси суб'єктів господарювання	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), млн грн	фактори					
		КЕ	-1,696	-0,025	-0,008	0,113	0,189
		В	-1,041	-0,845	-0,581	0,529	0,769
Загальнодержавні фінанси	Доходи державного бюджету, млн грн	фактори	Доходи домашніх господарств, млн грн		Державний борг, млн грн		
		КЕ	0,669		0,157		
		В	0,631		0,053		
Особисті фінанси	Наявний дохід, млн грн	фактори	Мінімальна зарплата по Україні, грн	Заробітна плата, млн грн	Доходи від власності (одержані), млн грн	Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, млн грн	
		КЕ	-0,0009	0,770	0,026	0,243	
		В	-0,236	1,418	0,460	0,488	
Фінанси страхування	Обсяг фінансових послуг з урахуванням банків, млн грн	фактори	Обсяг фінансових послуг без урахування банків, млн грн	Кількість договорів, од.		інші	Валові страхові виплати, млн грн
				з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті			
		КЕ	0,1829	-3,625		0,250	-0,024
В	0,1406	-0,385		0,823	-0,298		
Міжнародні фінанси	Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США	фактори	Зовнішній борг, млн дол. США	Капітальні інвестиції, млн грн	Чиста міжнародна інвестиційна позиція, млн дол. США		Валютна структура резервів, млн дол. США
		КЕ	0,137	-0,084	0,601		0,269
		В	0,230	-0,057	-0,571		0,368

У трансмісійному механізмі ланки фінансової системи являють собою канали, результуючий показник багатofакторних моделей – цільовий показник, на який впливають незалежні фактори моделі. Показники імпульсів їх змін вимірюються індивідуальними значеннями коефіцієнта B перед змінними в кожній моделі і показника еластичності (IE) табл. 1. Особисті фінанси мають значний вплив на всі досліджені ланки фінансової системи, крім міжнародних фінансів, що свідчить про їх певну ізольованість і обмеженість рівнем національної економіки, відсутність стабільно діючих конкурентних переваг на міжнародних ринках. Основним джерелом формування фінансових ресурсів фізичних осіб є заробітна плата, про що свідчить коефіцієнт еластичності 0,77, тобто при зростанні її фонду на 1 % слід очікувати збільшення наявного доходу на 0,77 %.

Також вагомий вплив на формування особистих фінансів мають соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, які є неринковими за своєю суттю і відображають наявність значної частки економічно неактивного населення. Доходи від власності залишаються поки слабким інститутом особистих фінансів. Зворотний кореляційний зв'язок між наявним доходом і мінімальною заробітною платою може свідчити про необґрунтовані підходи до її визначення. Трансмісійна передача особистих фінансів на загальнодержавні фінанси відбувається через доходи домогосподарств, причому імпульс впливу є досить відчутним – коефіцієнт еластичності становить 0,669. Передавальний механізм особистих фінансів на ланку фінансів суб'єктів господарювання слід визнати неефективним, оскільки між кількістю найманих і зайнятих працівників, з одного боку, і обсягом реалізованої продукції (робіт, послуг) – з іншого є зворотний кореляційний зв'язок, який свідчить про зниження продуктивності праці в реальному секторі економіки та його негативний вплив на фінансовий сектор. Визначальним чинником трансмісії особистих фінансів на фінанси страхування є кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті. Від'ємні значення коефіцієнта еластичності й коефіцієнта B у багатofакторній моделі вказують на збитковість цього виду страхування і необхідність перегляду страхових тарифів.

У результаті емпіричних досліджень із використанням методів багатовимірного статистичного аналізу й апарату соціономіки особистих фінансів визначено системно-групові недоліки вибудовування інституційної інфраструктури фінансового забезпечення та стимулювання цієї системи. Трансформації, згідно з економічною інтерпретацією моделей, мають полягати у такому: зростання продуктивності праці за умови інноваційно-інфраструктурного оновлення реального сектору національної економіки, дотримання норм соціальної відповідальності різними групами економічних суб'єктів, стимулювання підприємницької активності фізичних осіб, їх діяльності на фінансовому ринку, зміна політики страхування стосовно ефективного використання фінансових ресурсів фізичних осіб тощо. Необхідно підвищити вагомість мінімальної заробітної плати як регулятора ринку праці відповідно до міжнародних вимог, а також заповнити теоретико-прикладну прогалину в нормуванні споживчого кошика для встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати відповідно до щорічних індексів інфляції. Вартість мінімального споживчого кошика має стати визначальною для групи інших

регуляторів та основою для зміни підходу до фінансування соціальної політики в країні.

У четвертому розділі «Оцінка стану і проблем антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів України» визначено вектори антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів на основі діагностики її стану; розвинуто інформаційне забезпечення оцінки результативності регулювання особистих фінансів за рахунок розробки нових, узагальнення і модифікації існуючих коефіцієнтів визначення рівня фінансового забезпечення фізичних осіб.

Фінансове забезпечення фізичних осіб являє собою сукупність економічних відносин за участю найманих працівників, приватних інвесторів, домогосподарств, малого бізнесу, з одного боку, і підприємств (установ, організацій), державних і регіональних органів – з іншого з метою залучення їх фінансових ресурсів у ринкове середовище за допомогою внутрішніх і зовнішніх інструментів, що сприяють оптимальному використанню в господарстві ресурсів для розширеного відтворення і на цій основі дозволяють формувати доходи бюджету в обсязі, достатньому для фінансування прийнятих у суспільстві соціальних стандартів життя населення (табл. 2).

Таблиця 2

Структура доходів і витрат населення України протягом 2003–2012 рр.

№ пор.	Стаття	2003	2006	2009	2012	2003	2006	2009	2012
		млн грн				структура, %			
1	Доходи – всього	215672	472061	894286	1457864	100	100	100	100
1.1	Зарплата	94608	205120	365300	609394	43,9	43,5	40,8	41,8
1.2	Прибуток та змішаний дохід	36330	69186	129760	224920	16,8	14,7	14,5	15,4
1.3	Доходи від власності (одержані)	6706	13855	34654	80769	3,11	2,94	3,88	5,54
1.4	Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	78028	183900	364572	542781	36,2	39,0	40,8	37,2
2	Витрати та заощадження – всього	215672	472061	894286	1457864	100	100	100	100
2.1	Придбання товарів та послуг	180730	385681	709025	1194791	83,8	81,7	79,3	82,0
2.2	Доходи від власності	902	8374	37831	18567	0,42	1,77	4,23	1,27
2.3	Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	17763	33803	67053	97226	8,24	7,16	7,50	6,67
2.4	Нагромадження нефінансових активів	1680	7159	10493	-2954	0,78	1,52	1,17	-0,20
2.5	Приріст фінансових активів	14597	37044	69884	150234	6,77	7,85	7,81	10,31

У структурі доходів населення України частка заробітної плати скоротилася із 43,9 до 41,8 %, прибутку та змішаного доходу – із 16,8 до 15,4 %. Натомість зросла частка доходів від власності – із 3,11 до 5,54 %, різних видів соціальної допомоги та

інших одержаних поточних трансфертів – із 36,2 до 37,2 %. Основна частина витрат і заощаджень припадає на придбання товарів та послуг – їх частка скоротилася з 83,8 до 82,0 %.

Натомість збільшилася питома вага коштів, які направляються на приріст фінансових активів, – із 6,77 до 10,31 %. У табл. 3 наведено формалізацію трендів, які описують динаміку доходів і витрат населення України. Динаміка всіх складових доходів і витрат населення України описується поліноміальним трендом із високими значеннями коефіцієнта детермінації, що свідчить про розвиток процесів у часі з прискоренням.

Таблиця 3

Формалізація трендів, які описують динаміку доходів і витрат населення України

№ пор	Стаття	Формула тренду	Коефіцієнт детермінації R^2
1	Доходи – всього	$y = 76797x^2 + 30894x + 106757$	0,99997
1.1	Зарплата	$y = 33396x^2 + 3476,3x + 59448$	0,99961
1.2	Прибуток та змішаний дохід	$y = 15576x^2 - 15246x + 36343$	0,99989
1.3	Доходи від власності (одержані)	$y = 9741,5x^2 - 24409x + 21956$	0,99796
1.4	Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	$y = 18084x^2 + 67072x - 10991$	0,99762
2	Витрати та заощадження – всього	$y = 76797x^2 + 30894x + 106757$	0,99997
2.1	Придбання товарів та послуг	$y = 70204x^2 - 14466x + 127194$	0,99984
2.2	Доходи від власності	$y = -6684x^2 + 41665x - 37615$	0,67477
2.3	Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	$y = 3533,3x^2 + 9497,7x + 3717,7$	0,99453
2.4	Нагромадження нефінансових активів	$y = -4731,5x^2 + 22601x - 16921$	0,89881
2.5	Приріст фінансових активів	$y = 14476x^2 - 28404x + 30381$	0,99349

Зростання демонструють усі показники, за винятком доходів від власності та нагромадження нефінансових активів. У їх рівняннях мають місце від’ємні значення коефіцієнтів перед квадратичним членом, а гілки параболи спрямовані вниз. Протягом аналізованого періоду доходи від власності та нагромадження нефінансових активів змінили тенденцію зі зростання на скорочення. Але загальний висновок трендового аналізу слід пов’язати зі збільшенням можливостей ланки особистих фінансів.

Інституційна інфраструктура особистих фінансів проходить такі етапи становлення: формування, стабілізація, розвиток, гальмування і припинення розвитку, розпад і формування якісно нової інфраструктури. Розрахунки показників диверсифікації структури доходів та витрат населення України у 2003–2012 рр. на основі індексів Гатєва, Салаї, Рябцева дозволили встановити її тотожність протягом аналізованого періоду, що за умови нераціональності самої структури свідчить про відсутність розвитку. Негативною ознакою інституційної інфраструктури особистих фінансів є значна диференціація доходів фізичних осіб в Україні, визначена на основі індексу концентрації доходів (індекс Джині), децильного (квінтільного) коефіцієнта диференціації доходів і споживання населення тощо. Згідно із сучасною соціально-економічною статистикою частка порівняно заможних людей в Україні становить 5,1 % від усього населення країни (табл. 4).

Групування населення України у 2007–2014 рр. за обсягом грошових доходів

Дохід на місяць, грн	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (попередні дані)
480-1200	100,0	55,8	51,0	34,7	23,9	16,3	11,5	16,3
1200,1-1920	-	32,3	34,6	43,4	46,7	45,0	43,4	45,2
1920,1-3000	-	11,9	14,4	21,9	29,4	29,4	33,7	29,4
3000,1-3720	-	-	-	-	-	5,2	6,3	5,2
Понад 3720	-	-	-	-	-	4,1	5,1	3,9

До порівняно заможних людей статистика 2013–2014 рр. відносить громадян, середній дохід яких на душу населення в Україні перевищує 3720 грн на місяць (їх частка становить близько 4–5 %). До заможних у цей період належать родини з двох осіб із доходом у 8000 грн. До найбідніших громадян відносять тих, чий доходи на місяць становлять 480 грн (0,1 %). Доходи в інтервалі 480,1–840 грн на місяць отримувало 2,3 % громадян України. До бідних людей належать громадяни із середньодушовим доходом 840,1–1200 грн (9,1 %). До порівняно бідних відносять громадян, чий доходи за місяць становлять 1200,1–1920 грн (43,4 %). До громадян із середнім доходом відносять тих, чий доходи за місяць становлять 1920,1–3000 грн (33,7 %). До громадян із доходом вище середнього належать ті, чий доходи за місяць досягають 3000,1–3720 грн (6,3 %).

Інвестиційні можливості інституційної інфраструктури з нарощення особистих фінансів обмежуються ринком грошей і ринком капіталів. За суб'єктами ці ринки значно не змінилися, а об'єкти та продукти – еволюціонували. Фізичні особи в різних проявах економічної активності при стабільній соціально-економічній ситуації та накопиченні ліквідних, тимчасово вільних ресурсів прагнуть до збільшення обсягу коштів, які становлять інвестиційну складову. Інвестування власних коштів більшості приватних інвесторів пов'язане з великим ризиком, оскільки потребує спеціальних знань і часових витрат. Тому у світі набули поширення такі механізми управління вільними ресурсами економічних суб'єктів, передусім населення: управління коштами в межах інвестиційних фондів, пайових інвестиційних фондів та недержавних пенсійних фондів; управління коштами в рамках загальних фондів банківського управління; індивідуальне довірче управління тощо. Пропозиції щодо антикризового резервування інвестиційних можливостей інституційної інфраструктури особистих фінансів пов'язані з диверсифікацією фінансових активів та зобов'язань, мінімізацією фінансових ризиків, визначенням правил отримання стабільного доходу, розширенням продуктової лінійки на всіх типах фінансового ринку, формуванням унікального портфеля реальних і фінансових інвестицій фізичною особою при відповідно діючих на конкретну дату державних антикризових заходах щодо підтримки ліквідності та фінансової забезпеченості фінансової системи України.

Соціальний захист та соціальне забезпечення – найбільша видаткова стаття Державного бюджету України, яка за обсягом випереджає охорону здоров'я, освіту та видатки на економічну діяльність. Так, у 2010 р. сума видатків на соціальний

захист та соціальне забезпечення склала 69311,3 млн грн, у 2013 р. – 89328,7 млн грн (табл. 5).

Таблиця 5

Аналіз структури видатків на соціальний захист окремих категорій громадян із Державного бюджету у 2010–2013 рр.

Категорії видатків	2010		2011		2012		2013	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Соціальний захист (СЗ) і соціальне забезпечення	69311,3	100	63540,2	100	77446,5	100	89328,7	100
СЗ на випадок безробіття	680,0	1,0	724,9	1,2	1206,9	1,6	1071,7	1,2
СЗ пенсіонерів	64086,5	92,5	58317,2	91,8	64494,1	83,3	83233,6	93,2
СЗ ветеранів війни та праці	590,8	0,9	560,3	0,9	842,9	1,1	907,4	1,02
СЗ сім'ї, дітей та молоді	336,3	0,5	322,8	0,5	32,8	0,04	36,4	0,04
Допомога на забезпечення житлом	826,8	1,2	728,3	1,1	1524,7	1,9	974,9	1,1
СЗ інших категорій населення	2471,2	3,6	2557,5	4,0	8801,9	11,4	2671,6	3,0
Дослідження і розробки у сфері СЗ	23,8	0,01	18,3	0,01	22,1	0,03	21,4	0,02
Інша діяльність у сфері СЗ	287,3	0,39	287,3	0,49	110,1	0,13	32,1	0,04

Найбільша частка фінансування протягом 2010–2013 рр. припадала на соціальний захист пенсіонерів (від 83,3 до 93,2 %) та інші категорії населення, що мають право на соціальний захист (від 3,0 до 11,4 %). Фінансове забезпечення пенсіонерів здійснюється переважно із солідарної пенсійної системи. Натомість у промислово розвинутих країнах також фінансування пенсій здійснюють переважно професійні та приватні пенсійні системи, які базуються на принципі накопичення і забезпечують індивідуалізацію страхування. Найкращі результати дає комбінація різних пенсійних систем, що дозволяє врахувати їх переваги і згладити недоліки.

Визнаючи та довівши значущість особистих фінансів як основи трансформаційних процесів подальшого розвитку фінансової системи країни, розвинуто інформаційне забезпечення оцінки ефективності регулювання особистих фінансів, яка є частиною системного аналізу та дозволяє досягнути інституційну інфраструктуру особистих фінансів як процес й об'єкт регулювання та як об'єкт пізнання у методологічній та організаційній площині дослідження.

У п'ятому розділі «**Науково-практичні рекомендації щодо трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи**» вдосконалено пруденційний підхід до моніторингу і регулювання стану особистих фінансів; застосовано науково-методичний підхід до формування структури особистих фінансів за умов трансформації їх інституційної інфраструктури на основі нейромережного моделювання; розвинуто сценарний підхід до регулювання особистих фінансів за фазами прояву фінансової кризи. Фінансова криза являє собою фазу розбалансованої діяльності суб'єктів фінансової системи й обмежених можливостей впливу фізичної особи або групи осіб на фінансові відносини. На шляху економічного розвитку Україна має вибрати саме пруденційні принципи активізації та модернізації фінансової діяльності суб'єктів ринку як основи виходу із фінансової кризи. Ключовими елементами пруденційності є суб'єкти та об'єкти

фінансування, диверсифікації розміщення активів, ліквідність і прибутковість, вимоги та діагностика припустимого рівня ризику, методи моніторингу і контролю, методологія оцінки результативності функціонування суб'єкта чи групи осіб. Сучасне розуміння пруденційного нагляду передбачає не тільки обов'язкове використання ризик-орієнтованого нагляду, але і необхідність дотримання правила «розсудливої людини» або «розумного інвестора».

Розроблено систему показників пруденційного регулювання особистих фінансів, які згруповано у 8 розділів: структурні показники особистих фінансів у фінансовій системі країни; узагальнюючі показники рівня життя населення; доходи фізичних осіб; споживання і витрати фізичних осіб; накопичене майно і житло; соціальна диференціація фізичних осіб; мінімальні соціальні стандарти для малозабезпечених верств суспільства; фінансова активність фізичних осіб у фінансовій системі. Оскільки пруденційність передбачає стан рівноваги між свободою фінансової діяльності суб'єкта економічної системи та обмеженнями на неї з боку регулюючого органу, то в рамках відкритої економіки дії пруденційних норм і правил сприятимуть розвитку інститутів національної економіки в різних проявах і масштабах при належному рівні державного й ринкового регулювання. Оновлене інституційне структурування за статистичними звітами дозволить характеризувати внутрішню економічну діяльність усіх суб'єктів для об'єктивного зіставлення з елементами статистики інших країн світу, діагностики проблем функціонування та довгострокового перспективного прогнозування.

Разом із розширенням ланок фінансової системи країни та підвищеною активністю фізичних осіб формується стійкий ринок послуг у сфері захисту їх фінансових прав і свобод. Це проявляється, зокрема, у діяльності бізнес-омбудсменів, фінансових омбудсменів, які є новими суб'єктами пруденційного регулювання, що захищають права фізичних осіб на фінансовому ринку.

Визначено, що в Україні моніторинг рівня життя населення і фінансування соціальних стандартів не відповідає міжнародному. Моніторинг стану особистих фінансів являє собою забезпечення оперативного введення в загальний цикл регулювання фінансової системи відповідних індикаторів для вирішення проблеми передбачення кризової ситуації та пошуку оптимального варіанта виходу з неї. Загальна послідовність реалізації системи моніторингу ефективності регулювання особистих фінансів при подоланні фінансової кризи має охоплювати всі її функціональні етапи: формування інформаційної бази системи моніторингу (збір та перевірка інформації про діяльність фізичних осіб, домогосподарств, малих підприємницьких структур); підготовка інформаційного масиву даних підсистеми виявлення фінансової кризи (розрахунок критеріїв оцінки кризових процесів із застосуванням технічних засобів обробки інформації); аналітична обробка результатів розрахунків (формулювання висновків щодо ефективності регулювання особистих фінансів, глибини та швидкості розвитку фінансової кризи, її причинно-наслідкових зв'язків); розробка комплексу управлінських дій щодо усунення причин розвитку фінансової кризи і підвищення ефективності регулювання та забезпечення особистих фінансів; реалізація антикризових заходів, закладених до щорічних програм реалізації фінансової політики; повторна діагностика кризових процесів,

коригування державної, корпоративної або особистої антикризової програми; оцінка загальної ефективності регулювання особистих фінансів.

Розроблено нейромережну модель ланки особистих фінансів двох видів із різними інтерпретаціями активаційних функцій та кількістю нейронів у прихованому шарі. Моделювання виконано в середовищі *ST Neural Networks*. Даний нейропакет *STATISTICA Automated Neural Networks* від *Stat Soft* виступає технологічно розвиненим програмним забезпеченням для розробки нейромережних додатків та дозволяє реалізовувати нейронні мережі значного набору типів і алгоритмів навчання. Графічну інтерпретацію фактичних значень результуючого показника моделі особистих фінансів та розрахункових значень, одержаних на основі розробленої нейронної мережі (багатoshаровий перцептрон *MLP 4–15–1*), наведено на рис. 4.

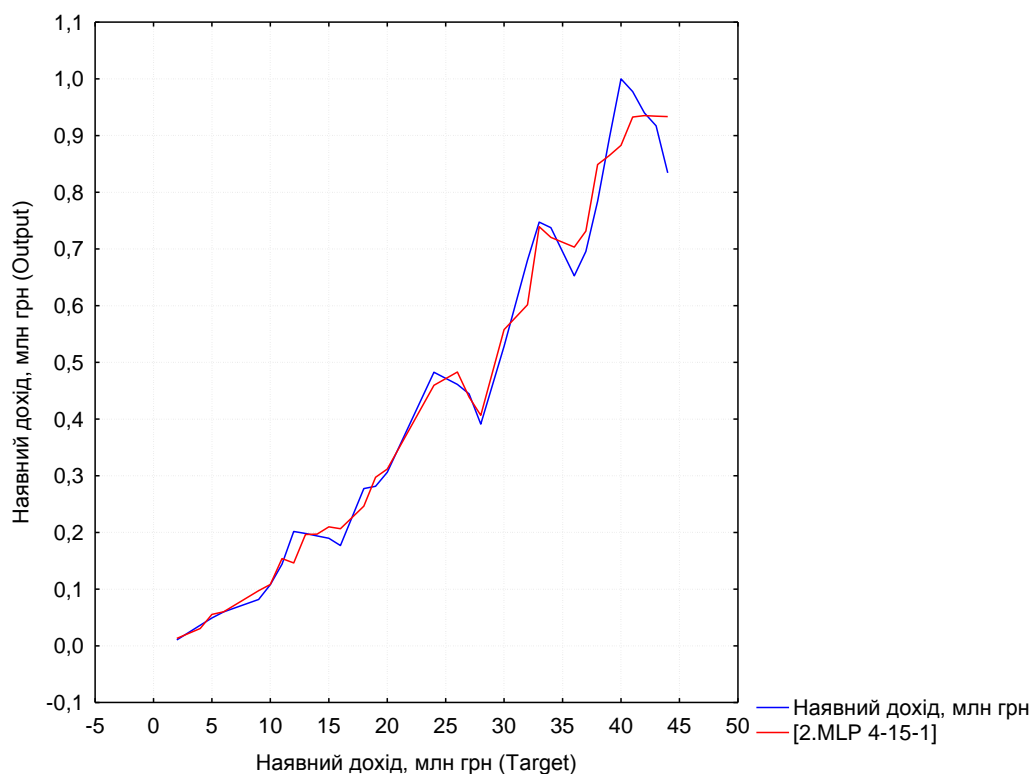

Рис. 4. Графічна інтерпретація розробленої нейронної мережі особистих фінансів

Похибки у тестовій та навчальній вибірках є незначними. Це дозволяє стверджувати, що нейромережна модель набула здатності до узагальнення і може використовуватися для роботи з новими даними. Після доведення адекватності розробленої нейромережної моделі ланки особистих фінансів виконано процес апроксимації результуючого показника ситуаційних випадків, оскільки кризові ситуації потребують досягнення визначеності під час підвищення керованості ризиковими обставинами. Моделювання ж прогностичної поведінки ланки особистих фінансів та фінансової системи загалом підвищить керованість процесів у кризові періоди.

Запропоновано сценарний підхід до регулювання особистих фінансів за фазами розвитку кризових явищ (табл. 6).

Таблиця 6

Критерії вибору групи заходів системи регулювання особистих фінансів при подоланні фінансової кризи

За етапом фінансового циклу фізичної особи – економічно активного суб'єкта фінансової системи		За глибиною розвитку фінансової кризи		Фази				
				Втрати		наростання кризи	розгортання кризи	настання кризи
		ліквідності	платоспроможності	прибутковості	фінансової стійкості			
Виникнення фінансової рівноваги	Захисна стратегія поведінки	Оперативна реструктуризація (фінансових активів та зобов'язань) фізичною особою		Оперативні заходи превентивного характеру		Оперативні заходи відновлювального характеру		Забезпечення коштами потреб і зобов'язань для відтворювального процесу та функціонування (за мінімальними стандартами та нормами, досягнення через активізацію державних регуляторів та ринкових механізмів)
Становлення		Внутрішня Реструктуризація		Внутрішні зміни превентивного характеру		Внутрішні зміни відновлювального характеру		
Піднесення	Наступальна стратегія поведінки	Довгострокова реструктуризація		Адаптаційні зміни щодо забезпечення довгострокової платоспроможності		Відновлювальні зміни щодо забезпечення довгострокової платоспроможності		
Пік фінансової активності		Випереджаюча реструктуризація		Адаптаційні зміни, орієнтовані на підвищення вартості капіталу фізичної особи (її фінансових активів та зобов'язань)		Відновлювальні зміни, орієнтовані на підвищення вартості капіталу фізичної особи		
Спад активності		Зміна структури фінансових активів і зобов'язань		Реорганізація превентивного характеру з поєднанням захисних і наступальних заходів		Реорганізація відновлювального характеру з поєднанням захисних і наступальних заходів		
Стрімке падіння	Захисна стратегія поведінки	Револьюційна реструктуризація		Радикальні зміни превентивного характеру з поєднанням захисних і наступальних заходів		Радикальні зміни відновлювального характеру з поєднанням захисних і наступальних заходів		
Втрати фінансової рівноваги		Обмежена тактика поведінки		Згортання фінансової активності фізичної особи зі збереженням наявного ресурсного потенціалу та повним задоволенням вимог кредиторів		Зменшення фінансових активів фізичної особи на суму зобов'язань		

Сценарний підхід передбачає: по-перше, вибір фінансової стратегії поведінки фізичної особи – економічно активного суб'єкта фінансової системи відповідно до етапу фінансового циклу на основі моніторингу ефективності регулювання особистих фінансів; по-друге, визначення фінансової тактики поведінки фізичних осіб у кризовій ситуації відповідно до фази розвитку фінансової кризи; по-третє, формування індивідуального набору антикризових інструментів залежно від обраної тактики з урахуванням першопричин виникнення кризи.

Пілотну апробацію результатів ситуаційного аналізу здійснено за сімома сценаріями, кожен з яких наділений унікальним набором регуляторів (державних, ринкових та саморегуляторів). Згідно з результатами нейромережного моделювання (із застосуванням вищенаведеної описової характеристики) визначено можливі варіанти тактичної та стратегічної поведінки фізичних осіб. Використання можливостей нечітко-логічного моделювання дозволило виявити тенденції розвитку при одночасному впливі кожної пари незалежних факторів на результуючий показник («наявний дохід») ланки особистих фінансів.

Сукупність впливу незалежних змінних на показник наявного доходу обумовлюватиме поєднання нечітких правил нечіткою логічною операцією $I(\cap)$. Математично її можна представити таким чином:

$$\text{якщо } (x_1 = \tilde{a}_{1j} \text{ і } x_2 = \tilde{a}_{2j} \text{ і } \dots \text{ і } x_n = \tilde{a}_{nj} \text{ з вагою } w_j), \text{ то } g = \tilde{d}_j, \quad j = \overline{1, m},$$

де \tilde{a}_{ij} – нечіткий термін, яким оцінюється змінна x_i в j -му правилі, $i = \overline{1, n}$; \tilde{d}_j – нечіткий висновок з j -го правила; m – кількість правил у базі знань; $w_j \in [0, 1]$ – ваговий коефіцієнт, який відображає адекватність j -го правила.

Виконаний аналіз дозволив описати дію ефектів «гори», «улоговини», «рову» та «піднесення», визначитися з оптимістичним, песимістичним та базовим сценаріями фінансової поведінки фізичних осіб за описаною системою регуляторів – факторів впливу. У результаті аналізу ситуації економічного ризику на основі нечіткої логіки прийнято орієнтовні, виконавчі й оцінюючі рішення щодо управління ризиками особистих фінансів.

Відповідно, науково-практичні рекомендації щодо трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи полягають в:

оптимізації фінансової та соціальної, публічної та приватної політики відносно фізичних осіб в Україні через їх активну позицію щодо самостійної або опосередкованої участі на фінансовому ринку країни та поза її межами;

удосконаленні інструментарію та інформаційного забезпечення оцінки результативності регулювання особистих фінансів на основі вже існуючої – за даними домогосподарств через її розширення та ускладнення, що відповідатиме світовій практиці.

Відповідно, на підставі проведеного дослідження в роботі запропоновано науково-методичний комплекс заходів щодо підвищення результативності фінансового забезпечення та стимулювання фізичних осіб до інвестиційних операцій з метою активізації особистих фінансів та розбудови їх інституційної інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Основний результат дисертації полягає в розробці теоретико-методологічних положень, науково-методичних основ і науково-практичних рекомендацій щодо трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи. Зміст основних висновків і рекомендацій полягає в такому:

1. На основі формалізації фінансової системи як результату еволюційного розвитку, який супроводжується нестійкістю рівноважного стану та характеризується циклічністю, досліджено генезис економічних вчень і виявлено закономірності трансформації інституційної інфраструктури в умовах кризи, за рахунок чого визначено підстави до виокремлення особистих фінансів як ланки у складі фінансової системи України. Наявність кризової фази у конкретному циклі економічного розвитку зміщує діючий стан рівноваги та приводить до набуття нового рівноважного стану в економіці. З позицій еволюційного підходу і трактування фінансової системи як динамічної категорії визначено три рівня методологічного синтезу та три стадії розвитку фінансової теорії. Результатом еволюційного розвитку фінансових відносин стало набуття ними нових якісних характеристик, в основі яких знаходиться фізична особа – головний суб'єкт фінансової системи, а особисті фінанси перетворюються на головну її ланку. Визначено місце особистих фінансів у соціетальній та фінансовій системах суспільства, оскільки діалектика еволюційно-синергетичної парадигми фінансів привела до поєднання соціального з економічним у діяльності фізичної особи та розвитку теорії соціономіки. Риси сучасної фінансової системи України визначають євроінтеграційні процеси, а її національні інституційні особливості пов'язані з необхідністю подолання ускладнень різноманітних криз: соціально-політичної, фінансової, економічної за рахунок розвитку інституційної інфраструктури особистих фінансів.

2. На підставі дослідження теоретико-методологічних засад трансформації особистих фінансів в інституційній інфраструктурі фінансової системи країни розглянуто її сутність, передумови і наслідки крізь призму динамічних процесів глобалізації, інтеграції та індивідуалізації соціально-економічних відносин, виходячи з потреб узгодженого функціонування особистих фінансів з іншими ланками фінансової системи через пріоритетність нейтралізації негативного впливу криз. Застосування системного підходу до дослідження змісту дефініцій «інститут», «інституція», «суб'єкт» та «організація» за різних точок зору дозволило стверджувати про існування категорії «інститут особистих фінансів», який за визначених умов може за змістовними характеристиками перейти до визначення особистих фінансів у якості інституції. За результатами дослідження архітектури фінансової системи виявлено особливості функціонування ланки «особисті фінанси» у фінансовій системі, завдяки чому наведено дефініцію «особисті фінанси» згідно з макро- і мікроекономічними підходами, аргументовано доцільність подальшого розвитку фінансової системи в межах багаторівневої моделі. Відповідно до трансформації фінансової системи та законів розвитку системи визначено складові інституційної інфраструктури особистих фінансів, виявлено закономірності цього

процесу на нанорівні, обґрунтовано дефініцію інституційної інфраструктури особистих фінансів.

3. Розвиток фінансової системи характеризується як трансформація, яка за законами динаміки якісно змінює систему, порушуючи встановлену рівновагу через набуття ознаки економічної неефективності, її результатом стає актуалізація сформованих можливостей і ресурсів та досягнення нового рівноважного стану. Трансформацію фінансової системи України охарактеризовано з позиції теорії криз, які визначають нові економічні цикли розвитку. У цьому контексті виникає фундаментальна проблема – проблема не відповідних за швидкістю й рівнем змін механізмів регулювання та інститутів. Описана архітектура сучасної фінансової системи стала результатом еволюційного розвитку за складом і структурно-функціональними зв'язками між її елементами, що за ознаками глобалізації та специфікації диверсифікації сировинних, фінансових і трудових ринків на основі індивідуалізації при прийнятті управлінських фінансових рішень дозволило формалізувати особисті фінанси в фінансовій системі України та сформулювати концепцію антикризової трансформації їх інституційної інфраструктури. Визначення їх місця і ролі у фінансовій системі України змінює підходи до регулювання та моніторингу результативності функціонування суб'єктів системи. Розв'язанням проблеми виступає одночасна еволюція інститутів та механізмів регулювання як основи інституційної інфраструктури особистих фінансів.

4. Сформульовано та формалізовано сучасну концепцію антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів на основі удосконалення інструментарію оцінки взаємозв'язків ланок в фінансовій системі та інформаційного забезпечення оцінки результативності регулювання особистих фінансів: казуальний характер, обумовлений різноманіттям форм регулювання, моделей фінансової поведінки, довгострокового прогнозування (нанорівня) та стратегічного прогнозування (від мілірівня до інтеррівня) фінансової політики, різноманіттям цілей та інструментів їх реалізації. Здійснено класифікацію типів фінансової поведінки в розрізі соціальних груп фізичних осіб за такими ознаками: активність у межах фінансової системи, тип і форми, джерела фінансових ресурсів та власність на них, інструменти фінансового ринку, ступінь ризику, схильність до інновацій. На основі проведеної класифікації фінансової поведінки та за результатами систематизації теоретичних знань розвинуто теорію біхевіоризму.

5. Систематизовано індикатори прояву кризових явищ в сфері особистих фінансів як самостійної сфери фінансових відносин: міжнародні рейтинги та індекси (інновацій, розвитку людського потенціалу, конкурентоспроможності, фінансового розвитку), експертні оцінки фінансової та соціально-економічної складових якості життя населення і ведення бізнесу, державна підтримка, відображена в загальнонаціональних і регіональних програмах соціальної спрямованості та підтримки підприємництва. На основі аналізу індикаторів та чинників розвитку виявлено проблеми і зроблено припущення щодо передумов їх виникнення. Доведено, що сучасні чинники та методичне забезпечення моніторингу особистих фінансів є неповним і недосконалим, що позначається на результатах реалізації національної фінансової політики.

6. Удосконалено інструментарій оцінки взаємозв'язку особистих фінансів з іншими ланками фінансової системи. Змодельовано причинно-наслідкові взаємозв'язки особистих фінансів з іншими ланками фінансової системи України, на основі побудованих багатофакторних моделей ланок фінансової системи, де узагальнюючим показником визначено: для фінансів суб'єктів господарювання – обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг); для загальнодержавних фінансів – доходи державного бюджету; для особистих фінансів – наявний дохід; для фінансів страхування – обсяг фінансових послуг; для міжнародних фінансів – прямі іноземні інвестиції. Практична значущість отриманих результатів полягає в можливості обґрунтування трансмісійного механізму особистих фінансів, а також у прогнозуванні можливої зміни результуючого показника залежно від очікуваної зміни факторів на основі коефіцієнтів еластичності. Упровадження в практичну діяльність удосконаленого трансмісійного механізму дозволить змінити канали та правила поведінки і механізми перерозподілу фінансових ресурсів у системі перерозподільних відносин, що дасть змогу здійснювати мультиплікативний вплив на обсяги й динаміку реального ВВП у середньо- та довгостроковому періодах. Із набуттям фізичною особою нових якісних характеристик при трансформації фінансової системи в період євроінтеграції сучасні тенденції фінансової теорії та практики обумовлюють необхідність удосконалення поточних національних статистичних класифікаторів.

7. Обґрунтовано науково-методичний підхід до узгодження трансформації ланок фінансової системи, за вітчизняною теорією її будови та функціонування, на основі пріоритету особистих фінансів. Цей підхід полягає у необхідності реалізації комплексу заходів, пов'язаних зі зростанням продуктивності праці в реальному секторі економіки, підвищенням доходів фізичних осіб від інвестиційної діяльності, доходів домогосподарств, переважно за рахунок економічно активного населення, у вигляді науково-обґрунтованого розміру мінімальної заробітної плати, доходів від інвестиційної та підприємницької діяльності й доходів від власності, поліпшення якості визначення мінімальних соціальних нормативів і гарантій. Визначено систему державних регуляторів, ринкового механізму та саморегуляторів трансформаційних процесів, які в комплексі сприятимуть перспективній соціальній орієнтації фінансової політики в межах фінансової системи.

8. Визначено вектор антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів через аналіз індикаторів стану інституційної інфраструктури особистих фінансів, зокрема її інвестиційної складової. Діагностика цих індикаторів та їх інвестиційної складової дозволила довести, що інституційна інфраструктура особистих фінансів перебуває на етапі гальмування і припинення розвитку. Про це свідчать такі ознаки: вичерпання ресурсів, саморегулювання за рахунок від'ємних зворотних зв'язків, виникнення обмежень розвитку, інерційна структура тощо. Практична цінність отриманих результатів полягає в обґрунтуванні комплексу заходів, які усувають гальмуючі чинники і забезпечують подальший розвиток відповідно до глибини фінансової кризи та етапу фінансового циклу фізичної особи – економічно активного суб'єкта фінансової системи.

9. Встановлено, що національна система державної соціальної підтримки є неефективною, оскільки заснована на принципах реалізації фінансової дискреційної політики, яка характеризується обмеженістю фінансових ресурсів. Облікова політика з моніторингу ефективності особистих фінансів є також недосконалою та потребує вдосконалення у найбільш стислі терміни. Розвинуто інформаційне забезпечення оцінки результативності регулювання особистих фінансів на основі підвищення якості розробки й упровадження принципів формування державних соціальних стандартів і нормативів в Україні, встановлення їх відповідності міжнародним нормам, що в умовах євроінтеграції є необхідним. Практична цінність отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій щодо ліквідації соціальних парадоксів особистих фінансів у фінансовій системі України.

10. Запропоновано напрями трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів за рахунок впровадження системи показників пруденційного регулювання стану особистих фінансів, особливостями якої є комплексність охоплення аналітичних даних. У такому разі система пруденційного регулювання має забезпечити сталий розвиток особистих фінансів, а також обумовити етапи проведення моніторингу ефективності регулювання особистих фінансів. Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що систематична робота та накопичення експериментальних даних дозволить сформулювати казуальні правила поведінки фізичних осіб. Це сприятиме розширенню інструментарію впливу інституту особистих фінансів на інші ланки фінансової системи і соціетальну сферу загалом.

11. Розроблено науково-методичний підхід до формування структури особистих фінансів за умов трансформації їх інституційної інфраструктури за допомогою нейромережного моделювання ланки особистих фінансів двох видів із різними інтерпретаціями активаційних функцій та кількістю нейронів у прихованому шарі. Виконано графічну інтерпретацію фактичних значень наявного доходу як результуючого показника моделі визначення структури особистих фінансів і розрахункових значень, отриманих на основі багатошарового персептрону. Після доведення адекватності розробленої нейромережної моделі ланки особистих фінансів виконано процес апроксимації результуючого показника для ситуаційних випадків, що використовуються у сценарному аналізі з метою моделювання прогностичної поведінки ланки особистих фінансів та фінансової системи загалом.

12. Розвинуто сценарний підхід до регулювання особистих фінансів за фазами прояву кризових явищ. За результатами розвитку сценарного підходу обґрунтовано критерії вибору групи заходів системи регулювання особистих фінансів при подоланні фінансової кризи за етапами фінансового циклу фізичної особи – економічно активного суб'єкта фінансової системи. За підсумками нейромережного моделювання здійснено пілотну апробацію результатів ситуаційного аналізу, виконано описову характеристику сценаріїв за сформованими ситуаціями. Використання можливостей нечітко-логічного моделювання дозволило оцінити ризики, притаманні окремим сценаріям, і врахувати їх при прийнятті рішень щодо управління особистими фінансами. Подальше використання отриманих результатів дозволить оптимізувати процеси та результати довгострокового та стратегічного фінансового планування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Ясинська Н. А. Інституційна інфраструктура особистих фінансів : антикризовий аспект : моногр. / Н. А. Ясинська. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 496 с. (24,1 ум.-друк. арк.).

2. Ясинская Н. А. Модернизация национального финансового механизма в контексте перспектив развития мировых финансовых центров / Н. А. Ясинская // Современное состояние, тенденции и перспективы развития стран СНГ : экономический, социальный и экологический аспекты : кол. моногр. / Под науч. ред. д-ра экон. наук, проф. Павлова К.В., канд. экон. наук, доц. Юсупова И.З. – В 2-х ч. – Ч. II. – Ижевск : Изд-во Института компьютерных исследований, 2014. – С. 394–403 (0,6 ум.-друк. арк.).

3. Ясинська Н. А. Трансформація фінансів в економічній теорії / Н. А. Ясинська // Фінансовий механізм державного управління економікою України : моногр. / за заг. ред. О. С. Поважного. – Донецьк : Ноулідж, 2014. – С. 102–119 (0,96 ум.-друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях

4. Ясинська Н. А. Пруденційність як інструмент регулювання фінансових потоків на фінансовому ринку / Н. А. Ясинська // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2015. – № 2 (35). – С. 247–254 (0,77 ум.-друк. арк.).

5. Ясинська Н. А. Наукове пізнання розвитку особистих фінансів / Н. А. Ясинська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2014. – № 5 (57). – С. 136–141 (Серія: економічні науки) (0,61 ум.-друк. арк.).

6. Ясинська Н. А. Науково-методичний підхід до опису фінансової поведінки фізичних осіб / Н. А. Ясинська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2014. – № 4 (66). – С. 161–167 – (Серія : економічні науки) (0,63- ум.-друк. арк.).

7. Ясинська Н. А. Ефективність фінансового забезпечення соціальних стандартів життя населення / Н. А. Ясинська // Менеджер : вісник Донецького державного університету управління¹. – 2014. – № 1 (67). – С. 238–243 (0,6 ум.-друк. арк.).

8. Ясинська Н. А. Розвиток архітектури фінансової системи за трансформації приватних фінансів / Н. А. Ясинська // Інституціональний вектор економічного розвитку : зб. наук. праць МІДМУ «КПУ». – Мелітополь : Вид-во КПУ, 2014. – Вип. 7 (2). – С. 222–233 (0,68 ум.-друк. арк.).

9. Ясинська Н. А. Науково-методичний підхід до узгодження трансформації ланок фінансової системи на основі пріоритету особистих фінансів / Н. А. Ясинська // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2014. – Т. XV. – С. 272–282 (Серія : економіка, вип. 282) (0,78 ум.-друк. арк.).

10. Ясинська Н. А. Інституційна інфраструктура особистих фінансів / Н. А. Ясинська // Вісник Дон. ун-ту ек-ки та права : зб. наук. праць. – Донецьк : ДонУЕП, 2014. – № 2. – С. 94–103.

¹Входить до реферативної наукометричної бази даних Російського індексу наукового цитування (РІНЦ)

11. Ясинская Н. А. Проблемы устойчивого финансового развития Украины в контексте активности физических лиц / Н. А. Ясинская, Б. М. Гошко // *Управління розвитком фінансово-економічної системи регіону в умовах світових інтеграційних процесів* : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : Ноулідж, 2014. – Т. XIV. – С. 546–557 – (Серія : економіка; вип. 288) (0,5 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : встановлення передумови та фактори активності фізичних осіб у фінансовій системі України* (0,25 ум.-друк. арк.).

12. Ясинская Н. А. Развитие платежных инструментов на денежно-кредитном рынке Украины / Н. А. Ясинская, Н. О. Шира // *Технологический аудит и резервы производства*². – 2014. – № 2/2 (16). – С. 15–20 (0,78 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлено особливості процесу розвитку фінансових інструментів на грошово-кредитному ринку країни* (0,39 ум.-друк. арк.).

13. Ясинська Н. А. Перетворені форми соціально-економічних відносин : практичні вимоги сучасності / Н. А. Ясинська // *Проблеми економіки*³. – 2013. – № 4. – С. 368–374 (0,59 ум.-друк. арк.).

14. Yasinska N. Governance in Ukraine : Myth or Reality? [Electronic resource] / N. Yasinska // *Ecoforum Journal (Finance and Investment)*⁴. – 2012. – № 1. – С. 13–18. – Retrieved from : <http://ecoforumjournal.ro/index.php/eco/article/view/14/8>. (0,48 ум.-друк. арк.).

15. Ясинська Н. А. Модернізація національного фінансового механізму в контексті перспектив розвитку світових фінансових центрів / Н. А. Ясинська // *Менеджер : вісник Донецького державного університету управління*⁵. – 2012. – № 4 (50). – С. 142–151 (0,54 ум.-друк. арк.).

16. Ясинська Н. А. Концептуальний підхід до трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів / Н. А. Ясинська // *Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства* : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – С. 376–387 (Серія : економіка, вип. 246) (0,76 ум.-друк. арк.).

17. Ясинская Н. А. Актуальность внедрения практики финансового омбудсмена во внесудебную систему разбирательств в Украине / Н. А. Ясинская, С. И. Завалов // *Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою* : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Т. XIII. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – С. 383–393 (Серія : економіка, вип. 238) (0,42 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : досліджено готовність ринку фінансових послуг до впровадження практики фінансового омбудсмена в Україні* (0,21 ум.-друк. арк.).

²Входить до реферативних наукометричних баз даних:: Ulrich's Periodicals Director, DRIVER, BASE, Index Copernicus, PИИЦ, ResearchBib, DOAJ, WorldCat, EBSCO, Directory Indexing of International Research Journals, DRJI, OAJI, Sherpa/Romeo, Open Access Articles

³Входить до реферативних наукометричних баз даних: DOAJ, UlrichswebGlobalSerialsDirectory, ResearchPapersinEconomics, EBSCO, EconLit-BASE, Directory of Research Journals Indexing, Open Academic Journals Index, J-Gate, Research Bible, Research Gate, AcademicKeys, Leibniz-InformationszentrumWirtschaft, International Scientific Indexing, AcademicIndex.net, Directory of Science

⁴Входить до реферативних наукометричних баз даних:: Ulrich'sPeriodicalsDirector, DRIVER, BASE, IndexCopernicus, PИИЦ, ResearchBib, DOAJ,

⁵ Входить до реферативної наукометричної бази даних Російського індексу наукового цитування (PИИЦ)

18. Ясинська Н. А. Філософія активізації управління особистими фінансами / Н. А. Ясинська // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – С. 59–65 (Серія : економіка, вип. 219) (0,34 ум.-друк. арк.).

19. Ясинська Н. А. Сучасні вимоги до фінансового менеджменту і їх відображення в науці і практиці / Н. А. Ясинська // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – Т. XII. – С. 110–121 (Серія : економіка, вип. 214) (0,74 ум.-друк. арк.).

20. Ясинська Н. А. Інвестиційна активність вітчизняних банків та перспективи її підвищення / Н. А. Ясинська, А. В. Кортельова // Зб. наук. праць НУ «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2010. – № 684. – С. 343–345 – (Серія : проблеми економіки та управління) (0,76 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлена перспектива інвестиційної активності вітчизняних банків*(0,38 ум.-друк. арк.).

21. Ясинська Н. А. Актуальні проблеми економіки України в контексті світової фінансової кризи та шляхи її подолання / Н. А. Ясинська, О. В. Матвєєва // Зб. наук. праць Черкаськ. держ. техн. ун-ту. – Черкаси : ЧДТУ, 2009. – Ч. II. – С. 173–176 – (Серія : економічні науки, вип. 24) (0,52 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: окреслено та охарактеризовано проблеми впливу кризи на розвиток фінансової системи* (0,26 ум.-друк. арк.).

22. Ясинська Н. А. Особливості виникнення світової фінансової кризи та її вплив на економіку України / Н. А. Ясинська, Т. П. Луньова // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 106–112 (Серія : економіка, вип. 127) (0,62 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : описано поточний стан фінансової кризи в Україні* (0,31 ум.-друк. арк.).

23. Ясинська Н. Управління активами НПФ : проблеми та перспективи розвитку / Н. Ясинська, О. Келембет // Управління економічними процесами на підприємствах і організаціях в Україні : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 204–213 (Серія : економіка, вип. 136) (0,6 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: окреслено проблеми функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні в контексті фінансового забезпечення соціальної сфери* (0,3 ум.-друк. арк.).

24. Ясинская Н. А. Банковский кризис в Украине : факторы возникновения и возможные пути его предотвращения / Н. А. Ясинская, А. С. Базова // Менеджер : Вісник Донецького державного університету управління. – 2009. – № 4 (50). – С. 173–177 (0,5 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : окреслено специфіку банківської кризи* (0,25 ум.-друк. арк.).

25. Yasinska N. Mechanisms of mergers & acquisitions : international experience / N. Yasinska, H. Kelembet // Прометей. – 2009. – Вип. 1 (28). – С. 153–155 (0,44 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлені поточні тенденції злиття і поглинання в фінансовому і реальному секторах економіки*(0,22 ум.-друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій

26. Ясинська Н. А. Пруденційність постіндустріалізму України / Н. А. Ясинська // Економіка та управління національним господарством : стан, тенденції та перспективи : тези доп. I Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 трав. 2014 р., м. Одеса). – Одеса : Пальміра, 2014. – С. 63–65 (0,11 ум.-друк. арк.).

27. Ясинська Н. А. Фінансування інновацій : синтез державного та приватного фінансування в Україні / Н. А. Ясинська // Управління інноваційним процесом в Україні : налагодження взаємодії між учасниками : тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (22–23 трав. 2014 р., м. Львів). – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – Електронне видання на CD-ROM. – С. 103–104 (0,09 ум.-друк. арк.).

28. Ясинская Н. А. Проблемы устойчивого финансового развития Украины / Н. А. Ясинская, Б. М. Гошко // Устойчивое развитие : общество и экономика : Матер. междунар. науч.-практ. конф. (23–26 апр. 2014 г., г. Санкт-Петербург). – СПб. : Нестор-История, 2014. – С. 47–49 (0,14 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлено чинники стійкого розвитку фінансових відносин країни (0,07 ум.-друк. арк.).*

29. Ясинська Н. А. Розвиток економіки знань за рахунок активізації фізичних осіб / Н. А. Ясинська, Б. М. Гошко // Регіональний розвиток – основа становлення української держави : матер. III Між нар. наук.-практ. конф. (3–4 квт. 2014 р., м. Донецьк). – Донецьк : ДонДУУ, 2014. – С. 160–162 (0,08 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлено нові чинники розвитку особистих фінансів (0,04 ум.-друк. арк.).*

30. Ясинська Н. А. Трансформація моделей фінансової поведінки суб'єктів економіки в неокласицизмі / Н. А. Ясинська // Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України : теорія і практика : тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф. (13–14 бер. 2014 р., Донецьк). – ДонДУУ : Донецьк, 2014. – С. 132–135 (0,13 ум.-друк. арк.).

31. Ясинська Н. А. Пріоритетність поведінки фізичних осіб під час кредитних операцій / Н. А. Ясинська, Б. М. Гошко // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна візія та виклики глобалізації : матер. XI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (13–14 лют. 2014 р., м. Тернопіль). – Тернопіль : Вид-во «Вектор», 2014. – С. 165–167 (0,1 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлені особливості фізичних осіб як споживачів кредитних послуг (0,05 ум.-друк. арк.).*

32. Ясинська Н. А. Стан та перспективи розвитку діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України / Н. А. Ясинська, А. С. Трофимова // Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем : I Всеукр. наук.-практ. конф. (17–18 жовт. 2013 р., м. Сімферополь–смт. Гурзуф). – Сімферополь : ВД «Аріал», 2013. – С. 296–299 (0,1 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлено зв'язок подальшого розвитку страхового ринку із розвитком особистими фінансами (0,05 ум.-друк. арк.).*

33. Yasinskaya N. A. Corporate Social Responsibility in governance / N. Yasinskaya // Науковий вісник. [За мат. Міжнар. наук.-практ. конф. «Проблеми

економіки та управління національним господарством». Т. V. (1–3 жовт. 2013, м. Одеса-Ялта)]. – 2013. – № 23 (202). – С. 60–69 (0,51 ум.-друк. арк.).

34. Ясинська Н. А. Фіскальна політика України : проблеми і перспективи / Н. А. Ясинська // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. (26–27 верес. 2013 р., м. Харків). – Х. : ХІБС УБС НБУ, 2013. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) (0,18 ум.-друк. арк.).

35. Ясинская Н. А. Парадигма модели управления в контексте финансовых перспектив / Н. А. Ясинская // Фінансовий механізм та обліково-аналітичне забезпечення сталого економічного розвитку : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (4–7 верес. 2013 р., м. Севастополь). – Севастополь : СевНТУ, 2013. – С. 177–179 (0,13 ум.-друк. арк.).

36. Ясинська Н. А. Стартапи в Україні: ринкові запити та можливості / Н. А. Ясинська // Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (16–18 трав. 2013 р., м. Львів). – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 139–140 (0,16 ум.-друк. арк.).

37. Ясинская Н. А. Финансовый наноменеджмент в глобализационной управленческой системе / Н. А. Ясинская // Теоретические и практические аспекты развития современной науки : Матер. I Междунар. науч.-практ. конф. преподавателей, аспирантов, студентов (12–14 нояб. 2012 г., Украина, Донецк – Германия, Мюнхен.). – Донецк : 2012. – С. 185–188 (0,11 ум.-друк. арк.).

38. Ясинська Н. А. Модернізація національного фінансового механізму в контексті перспектив розвитку світових фінансових центрів / Н. А. Ясинська // Методи та моделі фінансового забезпечення сталого економічного розвитку : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (5–8 верес. 2012 р., м. Севастополь). – Севастополь : СевНТУ, 2012. – С. 121–123 (0,2 ум.-друк. арк.).

39. Ясинська Н. А. Національні можливості гармонізації економічних відносин на етапі розбудови конкурентоспроможної економіки / Н. А. Ясинська // Стратегія якості у промисловості і освіті : матер. VIII Міжнар. конф. (8–15 черв. 2012 р., м. Варна, Болгарія). – Дніпропетровськ-Варна : Технічний університет, 2012. – С. 212–215 (0,18 ум.-друк. арк.).

40. Ясинська Н. А. Філософія активізації управління особистими фінансами / Н. А. Ясинська // Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки : тези доп. I Міжн. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 29–31 бер. 2012 р.). – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – С. 48–51 (0,2 ум.-друк. арк.).

41. Ясинська Н. Стратегічний підхід щодо управління прибутком підприємства / Н. Ясинська, М. Гончарова // Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України : теорія і практика : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (9–11 листоп. 2011 р., м. Донецьк). – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – С. 67–69 (0,12 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлено зв'язок управління прибутком із особистими фінансами (0,06 ум.-друк. арк.).*

42. Ясинська Н. А. Фінансова незалежність держави: можливості та недоліки, теорія та практика / Н. А. Ясинська // Методи фінансового забезпечення устойчивого економічного розвитку : матер. Всеукр. науч.-практ. конф. (6–9 сент.

2011 г., г. Севастополь,). – Севастополь : СевНТУ, 2011. – С. 155–157 (0,13 ум.-друк. арк.).

43. Yasinska N. The scantiness of Ukraine's financial resources in overcoming the financial crisis / N. Yasinska, S. Stepanchuk // Финансијска криза – У свету : Economics, Business and Management : Faculty of economics in Kragujevac (14–15 December 2010, Kragujevac, Serbia). – 2010. – РР. 1–7. – Зборник радова на CD-у (Зборници COBISS.SR-ID 186906124). ISBN 978-86-6091-020-4. (0,42 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: Охарактеризовані фінансові можливості подолання фінансових криз (0,21 ум.-друк. арк.).*

44. Yasinska N. Nongovernmental Financing of the Programs of the Population Employment Assistance at the Regional Level / N. Yasinska, O. Akhmedova // Економіка і менеджмент – 2010 : матер. I Міжнар. конф. молодих вчених (25–27 листоп. 2010 р., м. Львів,). – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2010. – Серія «Економіка і менеджмент». – С. 256–257 (0,3 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : визначено шляхи підвищення зайнятості населення як передумови зміцнення фінансів домогосподарств (0,15 ум.-друк. арк.).*

45. Ясинська Н. А. Актуальність підвищення інвестиційної активності вітчизняних банків / Н. А. Ясинська, А. В. Кортельова // Управління інноваційним процесом в Україні : проблеми, перспективи, ризики : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 трав. 2010 р., м. Львів). – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2010. – С. 129–131 (0,1 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : визначено роль особистих фінансів у підвищенні інвестиційної активності банківських установ (0,05 ум.-друк. арк.).*

46. Ясинська Н. А. Розвиток механізмів реалізації державної інвестиційної політики / Н. А. Ясинська, В. П. Пшенична // Розвиток фінансових відносин в умовах трансформаційних процесів : матер. II Міжнар. симпозиуму (10 груд. 2009 р., м. Харків). – Х. : ХІФ УДУФМТ, 2009. – С. 119–122 (0,12 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: розкрито механізми пруденційної інвестиційної політики (0,06 ум.-друк. арк.).*

47. Ясинська Н. А. Чинники виникнення та можливі шляхи подолання банківської кризи в Україні / Н. А. Ясинська, А. С. Базова // Проблеми та перспективи становлення фінансової системи України : матер. XII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (14–17 жовт. 2009 р., м. Севастополь). – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. – С. 6–7 (0,2 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлено резерви пом'якшення проявів банківської кризи в Україні (0,1 ум.-друк. арк.).*

48. Ясинська Н. А. Розвиток економічних процесів в Україні в умовах світової фінансової економічної кризи / Н. А. Ясинська, Я. Ю. Беленкова // Теорія і практика сучасної економіки : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (14–16 жовт. 2009 р., м. Черкаси). – Черкаси : ЧДТУ, 2009. – У 2-х т. – Т. 1. – С. 190–192 (0,2 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : визначено вплив світової економічної кризи на фінансову систему України (0,1 ум.-друк. арк.).*

49. Ясинська Н. А. Страховой рынок Украины: динамика и перспективы развития / Н. А. Ясинська, Н. А. Коваленко, Т. Ю. Казаченко // Сучасна

інформаційна Україна : інформатика, економіка, філософія : матер. доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 трав. 2009 р., м. Донецьк). – Донецьк : Держ. ун-т інформатики і штучного інтелекту, 2009. – Т. 2. – С. 42–44 (0,1 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : означено перспективи розвитку фінансово-інноваційних технологій на страховому ринку (0,03 ум.-друк. арк.).*

50. Yasinskaya N. Mechanisms of mergers&acquisitions : international experience / N. Yasinskaya, H. Kelembet // Економіка та фінанси в умовах глобалізації : досвід, тенденції та перспективи розвитку : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. конф. (22–24 квіт. 2009 р., м. Макіївка). – Макіївка : МЕРІ, 2009. – Т. 1. – С. 170–173 (0,2 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : узагальнено міжнародний досвід злиття і поглинання в умовах фінансової глобалізації (0,1 ум.-друк. арк.).*

Публікації в інших виданнях

51. Ясинська Н. А. Управління особистими фінансами : навч. посіб. / Н. А. Ясинська. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. – 322 с. (22,3 ум.-друк. арк.).

52. Поважний О. С. Фінанси підприємств: підручник / О. С. Поважний, Н. А. Ясинська, Н. О. Шира. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. – 460 с. (37,0 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : підготовка тем та розділів «Основи фінансів підприємств», «Фінансове забезпечення відтворення основних засобів», «Оцінювання фінансового стану підприємства», «Фінансова санація підприємств», «Висновки» (12,33 ум.-друк. арк.).*

53. Поважний О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Поважний, Н. А. Ясинська, Л. О. Шульга ; Мін-во освіти і науки України ; Гриф. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – 419 с. – С. 7–30, 238–273, 273–306, 337–368, 396–401, 401–419 (12,3 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : підготовка тем та розділів «Основи фінансів підприємств», «Фінансове забезпечення відтворення основних засобів», «Оцінювання фінансового стану підприємства», «Фінансова санація підприємств», «Предметний показчик» та «Додатки» (4,1 ум.-друк. арк.).*

54. Ясинська Н. А. Національні можливості гармонізації економічних відносин на етапі розбудови конкурентоспроможної економіки / Н. А. Ясинська // Регіональний розвиток – основа розбудови української держави : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т. XII. – С. 162–172 (Серія : державне управління, вип. 229.) (0,55 ум.-друк. арк.).

55. Ясинська Н. А. Зовнішні фактори інвестиційної привабливості України в період фінансової кризи / Н. А. Ясинська, К. Є. Яворська // Фінансовий механізм державного управління економікою України : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2010. – Т. XI. – С. 200–211 (Серія : державне управління, вип. 153) (0,56 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : виявлено вплив фінансової кризи на інвестиційну привабливість країни (0,28 ум.-друк. арк.).*

56. Ясинська Н. А. Проблеми формування фінансових ресурсів держави у період фінансової кризи / Н. А. Ясинська // Державне будівництво та державне управління : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 208–215 (Серія : державне управління, вип. 139) (0,5 ум.-друк. арк.).

57. Ясинська Н. А. Проблеми фінансування малого підприємництва в Україні / Н. А. Ясинська, К. С. Аніщенко // Фінансовий механізм державного управління економікою України : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 273–287 (Серія : державне управління, вип. 128) (0,7 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : визначено різновиди фінансових посередників та проведена класифікація кредитних продуктів банків для фінансування малого бізнесу із визначенням фінансових можливостей фізичних осіб (0,35 ум.-друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Ясинська Н. А. Трансформація інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2015.

У дисертації обґрунтовано дефініцію та складові інституційної інфраструктури фінансів, досліджено генезис фінансових теорій та виявлено закономірності її трансформації в умовах кризи. Формалізовано особисті фінанси як результат еволюційного розвитку, визначено їх місце і роль у фінансовій системі України, розроблено концепцію антикризової трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів. Систематизовано індикатори стану і чинники розвитку особистих фінансів, здійснено моделювання їх причинно-наслідкових взаємозв'язків з іншими ланками фінансової системи України. Проаналізовано індикатори стану інституційної інфраструктури особистих фінансів, визначено ефективність фінансового забезпечення соціальних стандартів життя населення. Обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи. Удосконалено пруденційний підхід до моніторингу і регулювання стану особистих фінансів, застосовано методичний підхід до їх трансформації на основі нейромережного та нечітко-логічного моделювання, розвинуто сценарний підхід до регулювання особистих фінансів за фазами розвитку кризових явищ.

Результатом дослідження є комплекс теоретико-методологічних положень, науково-методичних основ і науково-практичних рекомендацій щодо трансформації інституційної інфраструктури особистих фінансів в умовах кризи.

Ключові слова: особисті фінанси, інституційна інфраструктура, трансформація, антикризова трансформація, криза, фінансова система, пруденційний підхід, фінансове забезпечення, фінансова поведінка, регулювання особистих фінансів.

АННОТАЦИЯ

Ясинская Н. А. Трансформация институциональной инфраструктуры личных финансов в условиях кризиса. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2015.

Ввиду исследования теоретико-методологических принципов трансформации личных финансов в инфраструктуре финансовой системы страны рассмотрены ее предпосылки и последствия. Акцент сделан на динамических процессах глобализации, интеграции и индивидуализации, исходя из потребностей согласованного функционирования личных финансов с другими звеньями финансовой системы на основе приоритета нейтрализации негативного влияния кризисов.

С позиций эволюционного подхода и трактовки финансовой системы как динамической категории, каждое ее состояние в конкретный период времени определено производной от очередного этапа цивилизационного перехода, который имеет свои предпосылки и характерные признаки. Черты современной финансовой системы Украины определяют евроинтеграционные процессы, а ее национальные институциональные особенности связаны с необходимостью преодоления осложнений разнообразных кризисов: социально-политического, финансового, экономического. Для выявления приоритетности развития финансовой системы и ее успешной интеграции использован исторический подход.

Развитие финансовой системы характеризуется как трансформация, которая по законам динамики качественно изменяет систему в нарушение установленного равновесия по приобретенному признаку экономической неэффективности, ее результатом становится актуализация сформированных потенциалов и ресурсов и достижение нового равновесного состояния. Трансформация финансовой системы охарактеризована с позиции теории кризисов, определяющих новые экономические циклы развития. Современное состояние финансовой системы Украины трактуется как трансформационное в кризисный период.

Результатом эволюционного развития финансовых отношений стало приобретение ими новых качественных характеристик, в основе которых находится физическое лицо – главный субъект финансовой системы, а личные финансы превращаются в основное ее звено. Определено место личных финансов в социетальной и финансовой системах общества с позиций макро- и микроуровней. На макроэкономическом уровне – это обобщенная категория, которая отображает формирование и движение финансовых ресурсов физических лиц всех форм проявления экономической активности, формирующую показатель благосостояния населения. На микроуровне – это персонифицированная категория, характеризующая совокупность поступлений и расходов, распределение денежных средств, их накопление и использование с целью увеличения финансовых ресурсов, которые находятся во владении отдельного субъекта – физического лица.

Формализована современная концепция управления личными финансами, проведена классификация типов финансового поведения в разрезе социальных групп физических лиц. Систематизированы индикаторы состояния и факторы развития личных финансов как сферы финансовых отношений: международные рейтинги и индексы, экспертные оценки, государственная поддержка. Построены многофакторные модели звеньев финансовой системы: финансов субъектов хозяйствования, общегосударственных, личных, международных, финансов страхования. Обоснован научно-методический подход к согласованию трансформации звеньев финансовой системы на основе приоритета личных финансов. Диагностика индикаторов доходов и расходов, а также инвестиционной составляющей позволила прийти к выводу, что институциональная инфраструктура личных финансов находится на этапе торможения и прекращения развития. Установлено низкое качество разработки и внедрения принципов формирования государственных социальных стандартов и нормативов в Украине, их несоответствие международным нормам. Национальная система государственной социальной поддержки является неэффективной, поскольку основана на принципах реализации финансовой дискреционной политики, характеризующейся ограниченностью финансовых ресурсов.

Предложена система показателей пруденциального регулирования личных финансов, которая должна обеспечить их устойчивое развитие, а также этапы проведения мониторинга эффективности регулирования личных финансов. Доказано, что систематическая работа и накопление экспериментальных данных позволят сформулировать казуальные правила поведения физических лиц, будут способствовать расширению инструментария влияния института личных финансов на другие звенья финансовой системы и социетальную сферу в целом.

Разработана нейросетевая модель звена личных финансов двух видов с разными интерпретациями активационных функций и количеством нейронов в скрытом слое. Выполнена графическая интерпретация фактических значений результирующего показателя модели личных финансов и расчетных значений, полученных на основе многослойного персептрона. Разработана модель звена личных финансов типа Мамдани с использованием инструментария нечеткой логики. После доказательства ее адекватности выполнен процесс аппроксимации результирующего показателя ситуационных случаев для использования в сценарном анализе.

Согласно результатам развития сценарного подхода обоснованы критерии выбора мероприятий по регулированию личных финансов при преодолении финансового кризиса по этапам финансового цикла физического лица – экономически активного субъекта финансовой системы. По итогам нейросетевого моделирования проведена пилотная апробация результатов ситуационного анализа, выполнена описательная характеристика сценариев по сформированным ситуациям. Использование возможностей нечетко-логического моделирования позволило оценить риски, присущие отдельным сценариям, и учесть их во время принятия решений по управлению личными финансами.

Результатом исследования является комплекс теоретико-методологических положений, методических основ и практических рекомендаций относительно трансформации институциональной инфраструктуры личных финансов в условиях кризиса.

Ключевые слова: *личные финансы, институциональная инфраструктура, трансформация, антикризисная трансформация, кризис, финансовая система, пруденциальный подход, финансовое обеспечение, финансовое поведение, регулирование личных финансов.*

SUMMARY

Yasynska N. A. The Transformation of Institutional Infrastructure of Personal Finance in Conditions of Crisis. – As a manuscript.

Thesis for a Doctor Degree of Economic Sciences in speciality 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Donbass State Engineering Academy of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2015.

The thesis justified the definition and components of institutional infrastructure of finances, researched genesis of financial theories and founds patterns of it's transformation in conditions of crisis. It is formalized the personal finances as a result of evolutionary development and determined their location and role in the financial system of Ukraine, is elaborated concept to anti-crisis transformation of institutional infrastructure of the personal finances. It is systematized the indicators of the state and factors of development of the personal finances; conducted modeling of their causal and consequence intercommunications with other links of the financial system of Ukraine. Income, consumer cost and investments as indicators of the state of their institutional infrastructure are analyzed, the efficiency of the financial providing of social standards of life of population is determined. It is justified scientific and practical recommendations in relation to transformation of institutional infrastructure of the personal finances in conditions of crisis. It is improved the prudential approach to monitoring and regulation of personal finances, used the methodical approach to their transformation on the basis of neural network and unclearly-logical modeling, developed the scenario approach to regulation of personal finances according to the phases of development of the crisis phenomena.

The complex of theoretic-methodological provisions, methodical bases and practical recommendations concerning transformation of institutional infrastructure of personal finance in conditions of a crisis is a result of the research.

Keywords: *personal finance, institutional infrastructure, transformation, anti-crisis transformation, crisis, financial system, prudential approach, financial security, financial behavior, regulation of personal finance.*

Підписано до друку 27.05.2015. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 1,9.
Обл.-вид. 1,9. Друк лазерний. Зам. № 311. Накл. 120 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1633 від 24.12.2003